

ΕΘΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΚΑΙ Η ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΘΕΣΙΣ

Τὸ ἄγγελμα τῆς συγκλήσεως τοῦ ἱου Ἑλληνικοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συνεδρίου καὶ τῆς ἐπιβεβηθείσης τὸν σκοπὸν αὐτοῦ Σχολικῆς Ἐκθέσεως οὐδόλως ἀμφιβάλλω ὅτι μετ' εὐφροσύνης ἠκούσθη ὑπὸ τῶν ἀπανταχοῦ Ἑλλήνων λειτουργῶν τῆς Παιδείας.

Ἰδιαίτερον δ' ἐντύπωσιν θὰ ἐνεποίησεν εἰς αὐτοὺς βεβαίως ὁ εὐρύτατος χαρακτήρ τοῦ ἔργου καὶ ἡ προσέλευσις αὐτοῦ οὐχὶ ἐξ ὁμάδης παιδαγωγῶν ἢ διδασκάλων, ἀλλ' ἐκ τῆς συμπράξεως τριῶν προσχόντων ἑλληνικῶν Συλλόγων. Τοῦτο μαρτυρεῖ ὅτι ἀρτυνίζεται ἐπὶ τέλους καὶ παρ' ἡμῖν τὸ κοινὸν ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῆς ἀγωγῆς τοῦ ἔθνους καὶ στρέφεται μετὰ στοργῆς ἢ προσοχῆς καὶ τῶν μὴ ἐξ ἐπαγγέλματος διδασκάλων πρὸς τὸ Σχολεῖον.

Ἡ ταιαύτη ἐπικοινωνία πάντων τῶν ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς προόδου ἐργαζομένων πρὸς τὰ ἐκπαιδευτικὰ ζητήματα προικνίζεται πολὺ ἀσφαλτέραν τὴν ἐπίλυσιν αὐτῶν ἢ ἁλίγων, εἰδικῶν αἰ κατὰ μόνας μελέται καὶ αἰ πρὸς ἀλλήλους ἐρίδες. Ἄλλως δὲ πανταχοῦ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου αἱ ἐκπαιδευτικαὶ μεταρρυθμίσεις ἐπραγματώθησαν, ὄχι μόνον ὑπὸ παιδαγωγῶν καὶ φιλολόγων, ἀλλὰ κυρίως ὑπὸ ἀνδρῶν εὐρύτερου πνεύματος καὶ ἰσχυροτέρας θελήσεως· οὐδ' εἶνε δυνατόν· ἀποτελέσει ἐξαιρέσιν ἢ Ἑλλάς.

Ἄλλὰ δὲν θέλω γὰ εἶπω διὰ τούτου ὅτι περιττὴ καὶ ἄκκερος ἀποβαίνει εἰς τὸ Ἐκπαιδευτικὸν Συνέδριον ὡς πλείστων διδασκάλων ἢ συμμετοχῆ. Τοῦναντίον θὰ εἶνε ἀπαραίτητος, θὰ εἶνε πολυτιμοτάτη. Ἡ δὲ διευθύνουσα ἐξ ὀνόματος τῶν τριῶν Συλλόγων τὰ τοῦ Συνεδρίου Ἐπιτροπὴ, ὡς μαρτυρεῖ ἡ μέχρι τοῦδε ἐνέργειά της, πρωτίστως ἐνδιαφέρεται περὶ τῆς προσελεύσεως πάντων τῶν λειτουργῶν τῆς Παιδείας παντὸς βαθμοῦ. Διὰ τοῦτο τὰς προσκλήσεις αὐτῆς ἀπήρθευε πρῶτον πρὸς τοὺς καθηγητὰς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τοὺς γυμνασιάρχας καὶ διὰ τούτων πρὸς τοὺς καθηγητὰς τῶν γυμνασίων, πρὸς ὅλους τοὺς σχολάρχας τοῦ Κράτους, πρὸς τὸ διδακτικὸν προσωπικὸν τῶν Διδασκαλείων, πρὸς τὰ ἄξια λόγου ἰδιωτικὰ ἐκπαιδευτήρια. Ὡς πρὸς τοὺς δημοδιδασκάλους, ἀδυνατοῦσα ν' ἀπευθύνῃ πρὸς ἕνα ἕκαστον πρόσκλησιν ἰδίαν, παρεκάλεσε δι' ἐγγράφου τῆς τοὺς ἐπιθεωρητὰς νὰ διαβιβάσῃ ἕκαστος πρὸς τοὺς ἐν τῇ περιφε-

ρεῖα τοῦ λειτουργοῦ τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως τὴν πρόσκλησιν τῆς συμμετοχῆς.

Ἡ προσέλευσις ὡς πλείστων διδασκάλων εἰς τὸ Συνέδριον θὰ καταστήσῃ ἀμέσως καταφανῆ τὴν ἀγαθὴν ἐπίδρασιν αὐτοῦ, καθ' ὅσον τὰ ὀφελήματα, ὅσα θὰ καρπωθῶσιν ἐκ τῶν συζητήσεων οἱ μέλλοντες νὰ μετάσχῃσι, θὰ θέσωσι βεβαίως εἰς ἐφαρμογὴν κατὰ τὸ ἐνὸν ἐν τῇ πρακτικῇ ἀσκήσει τοῦ ἔργου των. Ἄλλὰ καὶ ἐκ τῆς πείρας τῶν διδασκάλων πολλὰ θὰ διδαχθῶσιν εἰ μετ' αὐτῶν παρακαθήμενοι ἐν τῷ Συνεδρίῳ ἄνδρες, ὑπὸ τῶν ἀρίστων ἴσως ἐμπνεόμενοι αἰσθημάτων ὑπὲρ τῆς τοῦ λαοῦ μορφώσεως, ἀλλὰ στερούμενοι τῆς βαθείας γνώσεως τῶν ἀπαραιτήτων πρὸς σκόπιμον πραγμάτων λεπτομερειῶν.

Τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ Συνεδρίου ἐγγυᾶται ἀκριθῶς ἡ συνεργασία τῶν φίλων τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος λειτουργῶν αὐτῆς. Καὶ ἐπιτυχίαν δὲν ἐννοῶ τὴν προσέλευσιν πολυαριθμῶν μελῶν καὶ τὴν ἐκφώνησιν πομπωδῶν λόγων, ἀλλὰ τὰ ἐκ τοῦ Συνεδρίου πρακτικὰ ἀποτελέσματα ἐπὶ τῆς σχολικῆς ἐν γένει ἀγωγῆς.

Ὅποیان δὲ σημασίαν δύναται νὰ ἔχη ἐπὶ τοῦ ἐθνικοῦ μέλλοντος ἡ ἐπιτυχία τοῦ Συνεδρίου ὁ καθέ τις ἐννοεῖ. Οὐδ' εἶνε ὑπερβολικὴ ἢ περιωπῆ, εἰς ἣν ἀνάγει τὴν ἀπιστολήν του ἢ Διευθύνουσα Ἐπιτροπὴ ἐν τῷ πρὸς τοὺς Ἐπιθεωρητὰς ἐγγράφῳ τῆς ἐπιλέγουσα :

«Τὸ Συνέδριον ἀποβλέπει κυρίως εἰς ἐξεύρεσιν τῶν μᾶλλον τελεσφόρων μέσων πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ ὀργάνωσιν τῶν πνευματικῶν δυνάμεων τοῦ ἔθνους καὶ παρασκευὴν αὐτοῦ ἐν τῷ ὅλον ἐν παροῦντι ἀναμάκτω μὲν ἀλλὰ καὶ πείσματι ἀγωνίᾳ τῆς ἐκπολιτιστικῆς ὑπερχῆς ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Πρὸς τοῦτο συγκαλεῖ ἴσους καὶ ἰσοτίμους εἰς ἀδελφικὴν σύμπραξιν καὶ ἐγκάρδιον ἀλληλοβοήθειαν καὶ τοὺς ἀφιερῶσαντας τὴν ψυχὴν καὶ τὴν ζωὴν αὐτῶν εἰς τὸ εὐγενὲς ἔργον τῆς διδασκαλίας τοῦ λαοῦ, καὶ τοὺς μετὰ στοργῆς καὶ ζήλου μελετῶντας ἀπὸ ὑψηλοτέρας σκοπᾶς τὰ καθόλου ζητήματα τῆς ἀνατροφῆς καὶ παιδείσεως καὶ τοὺς ὡς ἐκ τῆς θέσεως αὐτῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ δυναμένους καὶ θέλοντας νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν ληθησομένην ἀποφάσεων τὴν πραγμάτων. Ἀληθῶς δὲ μόνον διὰ τῆς συμπράξεως καὶ ἀλληλοβοηθείας ταύτης τὰ μεγάλα καὶ θεμελιώδη ζητήματα τῆς Ἐθνικῆς Ἀγωγῆς ἀποσπώμενα τοῦ στενοῦ κύκλου εὐαριθμῶν θεωρητικῶν μελετητῶν, ὅπου ἀνεφάρμοστα λιμνάζουσι, καθίστανται κτῆμα καὶ μέλημα τῆς ὀλοψηφίας τοῦ ἔθνους καὶ φέρονται οὕτως ἀσφα-

λέστερον πρὸς τὸ στάδιον τῆς ἐπιτυχῶς λύσεως καὶ τῆς σκοπίμου ἐφαρμογῆς.»

Ἄλλ' ἂς μὴ ὑποτιμηθῆ ἡ σημασία καὶ τῆς Σχολικῆς Ἐκθέσεως, τῆς ὁποίας προορισμὸς εἶνε νὰ ἐπιβοηθήσῃ τοῦ Συνεδρίου τὸν σκοπὸν κατὰ τὸν τρόπον μᾶλλον πρακτικὸν καὶ προσιτὸν εἰς τοῦ πολλοῦ κοινου τὴν ἀντίληψιν.

Ἡ Σχολικὴ Ἐκθεσις ἔχει διττὴν ἀποστολήν: ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ παράσχῃ εἰκόνα τῆς παρ' ἡμῖν σχολικῆς δράσεως καὶ νὰ ποροξύνῃ εἰς εὐγενῆ ἄμιλλαν τὰ ἑλληνικὰ εκπαιδευτικὰ ἰδρύματα, ἀφ' ἐτέρου δὲ νὰ ὑποδείξῃ τὰς δυνατὰς καὶ ποθυμμένας προόδους καὶ βελτιώσεις κατὰ τὰ ἄριστα πρότυπα τῶν προηγημένων εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν ἔθνων.

Ὡστε οἱ προσερχόμενοι χάριν τοῦ Συνεδρίου φιλότιμοι καὶ φιλοπρόδοι διδάσκαλοι πρόσθετα θ' ἀποκομίσωσι διδάγματα καὶ ἐκ τῆς Σχολικῆς Ἐκθέσεως, ἥτις θὰ εἶνε τρόπος τινὰ τὸ ἐπιστημονικὸν ἐργαστήριον, τὸ μουσεῖον ἢ τὸ ἀνατομεῖον τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συνεδρίου.

Ἡ διεύθυνσις τῆς «Ἐθνικῆς Ἀγωγῆς» δὲν δύναται ν' ἀποκρύψῃ τὴν χαρὰν, τὴν ὁποίαν ἀισθάνεται, διὰ τὴν πραγατωσιν ἐνὸς τῶν μυχαιτέρων πύθων, εὖ; διετύπωσεν ἐξ ἀρχῆς ἐν τῷ προγράμματι αὐτῆς, τὴν χαρὰν δὲ ταύτην συμμερίζονται ἀναμφιβόλως καὶ οἱ ἐπὶ πενταετίαν συναγωνιζόμενοι ἀπὸ τῶν στηλῶν τούτων ὑπὲρ τῆς διαδόσεως καὶ τῆς προόδου τῆς λαϊκῆς παιδείσεως καὶ οἱ διὰ τῶν ἀρρήκτων δεσμῶν τῆς πνευματικῆς ἐπικοινωνίας συνδεόμενοι μετὰ τῆς «Ἐθνικῆς Ἀγωγῆς» τακτικοὶ αὐτῆς ἀναγνώσται.

Τούτων πάντων τὴν ἐγκάρδιον, τὴν θερμὴν, τὴν μετὰ ζήλου ὑποστήριξιν ἐπικαλεῖται πρὸς μείζονα ἐπιτυχίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συνεδρίου. Καὶ ἔχει τὴν βεβαιότητα ὅτι ἡ ἐπίκλησις αὐτῆς θὰ εὐρῆ ἡχώ εἰς τὰς καρδίας ὄλων ἐκείνων, ὅσοι ὑψοῦμενοι ὑπὲρ τὰς κοινὰς ἀθλιότητας τοῦ καθ' ἡμέραν βίου ἀποβλέπουσι πρὸς ἓν ἰδεώδες ὑπέρτατον: πῶς νὰ συντελέσωσι τὸ κατὰ δύναμιν εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τῆς Πατρίδος καὶ τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

Οἱ ἡμέτεροι ἀναγνώσται δὲν ἀγνοοῦσιν ἴσως, ὅτι ἐν Σμύρνῃ συνστάθη πρὸ εἰκοσαετίας τὸ Ὁμήρειον, ἀνώτατον τῶν ἐκεῖ Παρθενωγαγείων καὶ ἀναγνωρισθὲν ὑπὸ τῆς Ἑλ. Κυβερνήσεως ἰσοβάθειον τῷ Ἀρκαδίῳ. Ἐν τῷ Ὁμείῳ ἐκπαιδεύονται εὐπόρων οἰκογενειῶν νεάνιδες, συνστάθη δὲ ἰδίως ὅπως ἐμποδίσῃ Ἑλληνίδας κόρας τοῦ προσέρχεται εἰς ξένα σχολεῖα, θυμάτα προσηλυτισμοῦ πολλάκις γινόμεναι. Ἐν αὐτῷ ὠμίλησεν ἐφέτος ἐπὶ τῇ ἐορτῇ τῶν ἐξετάσεων περὶ Μέσης Ἐκπαιδεύσεως ὁ ἐκ τῶν ἰδρυτῶν καὶ Ἐφόρων τοῦ Ὁμείου κ. Φ. Α. Βουτζινᾶς, τοῦ ὁποίου καὶ πέρυσιν ἡ «Ἐθνικὴ Ἀγωγή» ἐδημοσίευσεν ἑμι-

λίαν περὶ καθήκοντος, ἐπειδὴ δὲ τὸ περὶ Μέσης Ἐκπαιδεύσεως ζήτημα ἐνδιαφέρει ὡσαύτως καὶ ἡμᾶς, προθύμως δημοσιεύομεν τὸν περὶ αὐτῆς λόγον, εὐμενῶς παραχωρηθέντα ἡμῖν ὑπὸ τοῦ ἀγορευσαντος.

Σ. Α.

Η ΜΕΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

Εὐγενεῖς Κυρίαὶ καὶ Κύριοι

Ἐκεῖνο ὅπερ ἀνερχόμενος τὸ βῆμα ὀφείλω πρὸ παντὸς ἄλλου εἰπεῖν ὑμῖν, τὰς πρώτα λέξεις, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ ἐκφέρω τοῦ στόματός μου, τὰς λέξεις ταύτας τὰς ἀναγινώσκω ἐντεῦθεν εἰς τὰ στόματα ὄλων ὑμῶν τῶν ἐνταῦθα κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἀκρωμένων μου, ὅτι ἐλλείπει ὀστλοδάτης τοῦ Ὁμείου. Ναί, δυστυχῶς! Μάτην τὸν ἀναζητεῖ τὸ θλέμμα ἡμῶν πανταχοῦ περιστρεφόμενον. Δὲν ἀπαντᾷ εἴμη εἰς τινὰ γωνίαν ἀψυχον αὐτοῦ εἰκόνα, συντελοῦσαν καὶ ταύτην ὅπως ὑπενθυμίζῃ ἡμῖν ἐτι μᾶλλον τὸ ἀνοιγὲν χάσμα καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ δυσπλήρωτον ἀπώλειαν. Διότι δὲν ἀπώλεσε μόνον τὸ Ὁμήρειον τὸν πρῶτον τῶν ἰδρυτῶν αὐτοῦ, τὸν κήτορα ἰδίως τοῦ πολυτελοῦς τούτου Ναοῦ τῶν Μουσῶν, τοῦ ὁποίου, ἐὰν οἱ λίθοι ὠμίλου, ἤθελον εἶπει τοῖς μὲν καὶ ὑπενθυμίσει τοῖς ἄλλοις, ὅτι μῆνας ὀλοκλήρους διήλθε δερόμενος καὶ ἀσφυκτιῶν ἐκ κοινοῦ καὶ ἐν μέσῳ ἀφορήτου καύσωνος πολλάκις φλεγόμενος ὑπὸ καυστικὸς θερinoῦ ἡλίου ἀκτίνας, ὅπως ὁ ἴδιος ἐπιβλέπῃ τὴν οἰκοδομὴν αὐτοῦ· ἀπώλεσαμεν πρὸ πάντων ἡμεῖς πολῦτιμον συναδέλφον καὶ συνεργάτην, τὸ ἐνωτικὸν ἡμῶν σημεῖον, ἀληθὲς *trait d'union* ἢ μᾶλλον, ἐὰν ἐπιτρέπητε τὴν παραβολὴν, ἄλλην *liaison*, ἐνωτικὸν σύνδεσμον μετὰ τῶν δυστυχῶς ἀναπεφύκτων, ἰδίως παρ' ἡμῖν, συμφῶνων καὶ φωνήεντων, εἰς τοῦ ὁποίου δὲ τὴν γνώμην καὶ ἀπόφιν ὄλοι ὑπετασσόμεθα, ἀναγνωρίζοντες τὴν ἀξίαν καὶ ὑπεροχὴν τοῦ ἀνδρός.

Ποσῶς δὲν προτίθεμαι νὰ διέλθω ἐνταῦθα τὰ τοῦ βίου τοῦ Παύλου Ἀθηνωγένοῦ καὶ τὴν ἐπὶ τῆς ἡμετέρας κοινότητος εὐεργετικὴν αὐτοῦ δράσιν. Τοῦτο ἐπραξεν ἤδη ἕτερος συναδέλφους ἀρμοδιώτερος ἐμοῦ, ἀλλ' ὅσων καὶ ἐκεῖνος ἀφηγήθη καὶ ἐγὼ ἤθελον προσθέσει τὰ ἔργα τῆς ἐσαεὶ σβεσθείσης ὑπάρξεώς εἰσιν ἀνώτερα. Τὸν ἐγνώρισα πρὸ τριακονταετίας περίπου τὸ πρῶτον ἐν Κωνσταντινουπόλει, νέον τὴν ἡλικίαν ἀλλ' ἔκτοτε προσύτην τὸ φρόνημα, ταυτεχρόνως δὲ πρακτικὸν νοῦν καὶ ἀληθῆ πατριώτην, πιστὸν καὶ εὐλικρινῆ φίλον, ἐξόχως εὐγενῆ ψυχῆν. Συνεδέθημεν ἔκτοτε διὰ φιλίας ἀδελφικῆς, τὴν ὁποίαν ἐσπεράγησεν ἡ ἐν τῷ Ὁμείῳ συνεργασία. Ἡ ἐν Σμύρνῃ ἐλευσις καὶ ἀποκατάστασις αὐτοῦ δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς

ἀφετηρία εὐεργετικῶν ἔργων καὶ ἰδρυμάτων, τῶν ὁποίων ὄλος ἐξέχει τὸ Ὁμήρειον. Τὸ Ὁμήρειον ἦτο τὸ ἡμέρας καὶ νυκτός γλυκὺ αὐτοῦ ὄνειρον, τὸ διαρκὲς σημεῖον, περὶ τὸ ὁποῖον ἐστρέφεται, ὡς ἄλλος περὶ τὰς ὥρας ὠροδείκτης ὁ νοῦς αὐτοῦ, ἦτο ὁ πολικὸς ἀστήρ του, τὸ Ὁμήρειον ἐσκέπτετο μέχρι τῶν τελευταίων αὐτοῦ στιγμῶν καὶ μετὰ τὴν λέξιν Ὁμήρειον ἐσβέσθη διὰ παντὸς ὁ λύχνος τοῦ βίου του.

Ἄλλὰ καὶ πλὴν τοῦ Ὁμείου πόσα ἄλλα ἔργα δὲν μαρτυροῦσι τὴν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κοινωνίᾳ τελεσφόρον τοῦ Παύλου Ἀθηνωγένοῦ ὑπὲρ τοῦ καλοῦ ἐνέργειαν! Ἰπῆρξε καὶ ἐζήτησε δι' ἄλλους μᾶλλον ἢ δι' ἑαυτὸν, ἦτο δὲ ἐκ τῶν ὀλίγων δυστυχῶς, προπάντων ἐν τῇ σημερινῇ ἐποχῇ, χαρακτήρων ἐκεῖνων, τοὺς ὁποίους ἡ Θεῖα Πρόνοια στέλλει ἐνίοτε ὅπως πληρῶσι πολλὰ ἐν τῇ κοινωνίᾳ χάσματα. Μὴ ἀναμιχθεῖς ἀπ' εὐθείας εἰς οἰκογενειακοὺς δεσμοὺς εἶχεν οἰκογενεῖαν τὴν κοινωνίαν ὅλην, ἀπῆλθε δ' ἀφεῖς δύο τέκνα πολῦτιμα, τὸ Ὁμήρειον καὶ τὸ Βρεφοκομεῖον, ἀθίνατα λείψανα τῆς μεγάλης αὐτοῦ ψυχῆς. Ὅταν τις ἀφίη διὰ παντὸς τὸν κόσμον, ἀφίη καὶ τσοαῦτα καὶ τσοαῦτα ἔχνη τῆς ἐκ τοῦ κόσμου διαθάσεώς του, ὅταν δράσῃ ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ὅπως ἐδρασεῖν ὁ Παῦλος Ἀθηνωγένης, ὅταν ζήσῃ, ὅπως ἐκεῖνος ἐζήσεν, ὑπὲρ ἄλλων καὶ οὐχὶ ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἐργασθεῖς καὶ μοχθήσας, ὅταν ἐν οὐσί λέξῃσιν ἐπιπλήρωσῃ μετὰ τὸ περιπλέον τὸ καθήκον αὐτοῦ καὶ ὡς πολίτης καὶ ὡς ἀνθρώπος, δύναται, φρονῶ, νὰ κλίνῃ ἐσαεὶ ἡρέμα καὶ ἐπὶ ἀθροῦ τοῦ αἰωίου προσκεφαλαίου τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν παραδέχεται, ὅτι ὁ Δημιουργὸς δὲν ἐπλασε τὸν ἀνθρώπον μετὰ τοὺς κόσμους δημιουργοῦντα, ἵνα ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου καταλήξῃ εἰς ὅ,τι ἢ τῶν ἀλόγων ζῶων, καὶ ὅτι ἐπομένως ὑπάρχει καὶ ἄλλος κόσμος, ἐν τῷ ὁποίῳ γενήσεται ἡ τελειωτικὴ ἐκκαθάρισις τῶν λογαρασμῶν ἐκάστου, ὅπως μ' ὄλα ταῦτα δύναμαι διαβεβαιῶσαι ὑμᾶς, ὅτι ἐπίστευε καὶ ὁ ὑπὲρ τοσούτων ἀγαθῶν ἔργων δαπανήσας τὸν βίον του ἀείμνηστος ἐκεῖνος ἀνὴρ.

Εἶνε δ' ἀνάγκη νὰ προσθέσω ὅτι ὑπὲρ τῶν δημιουργημάτων αὐτοῦ καὶ ἐξόχως ὑπὲρ τοῦ Ὁμείου ὑπῆρξαν αἱ τελευταῖαι ὁδηγίαι καὶ συστάσεις του πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἐπιζήσαντας εὐαριθμους συναδέλφους του; Ἔστω περὶ τούτου ἀμέριμος ἢ ἱερά τοῦ Παύλου σιὰ! Τὸ Ὁμήρειον πρέπει νὰ ζήσῃ καὶ θὰ ζήσῃ. Ἐὰν σὺ μᾶς ἀφήκεις ἐσαεὶ, ἢ ψυχῇ σου, ἀοράτως ἐν τῷ Ὁμείῳ περιπταμένην, μένει καὶ θὰ μένῃ μετ' ἡμῶν. Ἐὰν μόνον ἀδυσώπητος ἐθραυσε τὸν ἐνοῦντα ἡμᾶς δεσμόν, ἐπιζῆ ἄλλος ἱερός, ὁ δεσμός ὁ συνδέων ἡμᾶς τοὺς ἐπιζῶντας συναδέλφους σου, ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ λειψάνου σου ὀρκισθέντας νὰ συνεχίσωμεν τὸ ἔργον σου, μὴ λησμονοῦντας δ' ὅτι τὰ πλήτ-

τοντα πᾶσαν οἰκογένειαν ἢ ἀδελφότητα δυστυχήματα συνδέουν καὶ πρέπει νὰ συνδέωσιν ἐτι στενώτερον τὰ ἐπιζήσαντα αὐτῆς μέλη, ὅπως ἐγραφεν ἄλλοτε καὶ ἡ *Madame de Remusat* ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτῆς, πολῦτιμα τομεία πρακτικῶν σκέψεων καὶ συμβουλῶν. Νῦν δὲ, ἀφοῦ κατεδικάσθημεν, νεκρόσμπων δίκην νὰ προπέμωμεν ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὴν αἰωνίαν αὐτῶν κατοικίαν τὰ μέλη τοῦ βαθμηδὸν ἀραιουμένου καὶ ὑπερμέτρως μάλιστα ἀραιωθέντος τάγματος ἡμῶν, δίκαιον ἀποτίσαντες φόρον καὶ ἀποχαιρέτισαντες καὶ πάλιν τὸν σεβαστὸν ἡμῶν πρόεδρον καὶ συνάδελφον, τραπῶμεν εἰς θέματα φαιδρότερα καὶ ὀμιλήσωμεν δι' ὀλίγων, ἐὰν τὸ ἐπιτρέπητε, περὶ τῶν καθ' ἡμᾶς.

Ἡμέραν τινὰ τοῦ παρελθόντος Αὐγούστου, διερχόμενος ἐξῆλικῆς ἐπαύλεως κάτωθι τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ κειμένης καὶ εἰς γνωστὸν συμπολίτην ἀνηκούσης, παρετήρησα τὸν κηπουρὸν αὐτῆς, ἐξαίρετον καὶ μεθοδικὸν ἄνδρα, ἐργαζόμενον περὶ τι δενδρῦλλον. Ἐρωτήσας αὐτὸν τί δενδρῦλλον ἦτο ἐκεῖνο, ἔμαθον ὅτι ἦτο ἀγρία βροδακινέα καὶ ὅτι κατεγίνετο νὰ τὴν ἐμβολιάσῃ. Ἄνευ ἐμβολιάσματος, μοὶ προσέθηκεν, ἀδύνατον ν' ἀποφέρῃ καρπὸν. Συνήθως τὸ ἐμβόλιον ἐπιτυγχάνει, μοὶ εἶπεν ὡσαύτως, ἀλλὰ καὶ ἐνίοτε ἀποτυγχάνει, τότε δὲ ἡ ἀγρία θὰ μείνῃ ἀγρία καθ' ὅλην τὴν ζωὴν αὐτῆς. Ἐγὼ δὲ ἄνευ πλείονος ἐρωτήσεως ἐξηκολούθησα τὴν πορείαν μου.

Μετὰ τινὰ ὅμως χρόνον, διελθὼν καὶ πάλιν τοῦ ἰδίου ἀγροκηπίου—δὲν ἀγνοεῖτε δ' ἴσως πόσον πιστὸς ἐραστής εἰμι τοιούτων περιπάτων—εἶδον τὸν αὐτὸν κηπουρὸν περισκάπτοντα τὸ ἴδιον ἐκεῖνο δενδρῦλλον. Ἐκ περιεργείας τὸν ἐπλησίασα καὶ πάλιν καὶ ἠθελήσα ἐκ νέου νὰ τὸν ἐρωτήσω τί πράττει, ἔμαθον δὲ τότε παρ' αὐτοῦ, ὅτι κατεγίνετο νὰ ἐκβάλῃ τὴν ἐμβολιασθεῖσαν βροδακινέα ἀπὸ τὸ φυτόριον καὶ τὴν μεταφυτεύσῃ εἰς ἄλλο μέρος, εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἐμελλε ν' ἀναπτυχθῆ καὶ βραδύτερον ἀποφέρῃ καρπὸν. Τὸ δενδρῦλλον ὠμοίαζε τότε πρὸς μακρὰν βέβδον ἐχουσαν εἰς μὲν τὴν μίαν ἄκρην τρεῖς ἢ τέσσαρας κλαδίσκους οὐχὶ μακροτέρους ἀκτύλου, εἰς δὲ τὴν ἄλλην κλωστὰς τινὰς ρίζων. «Μὴ νομίσης ὅμως, προσέθηκεν ὁ κηπουρός, ὅτι θὰ τὴν μεταφυτεύσω ὅπως εἶνε ἤδη εἰς τὴν νέαν κατοικίαν της. Πρέπει πρῶτον νὰ σκάψω μεγάλον λάκκον, ὅσον τὸ δυνατόν μεγάλον καὶ βαθύν, καὶ νὰ γεμίσω τὸν λάκκον αὐτὸν, ὅστις θὰ θρέψῃ τὰς ρίζας τοῦ δενδρῦλλίου μετὰ χῶμα ἐπιτηδες συντεθειμένον, πρὸ πάντων δ' ἐλαφρόν, θρεπτικὸν καὶ ἔχον τὴν ιδιότητα τῆς ἀφρομοίσεως. Διότι τὰ ριζίδια τῆς βροδακινίας εἶνε ἀκόμη πολὺ ἀδύνατα καὶ ἀπειρα οὕτως εἰπεῖν

καὶ δὲν δύνανται ν' ἀποσπάσωσιν αὐτομάτως τὴν τροφήν των ἀπὸ τοῦ τυχόν χώμα. Δὲν ἀρκεῖ δὲ τοῦτο, μοὶ εἶπε. Πρέπει εἰς τὸ πλάγιον τοῦ νεαροῦ δένδρου νὰ ἐμπήξω δυνατὸν στυλάριον, ὅπως ὑποστηρίξῃ τὴν βροδακινέαν καὶ τὴν ἀναγκάζῃ νὰ ὑψῶται κατ' εὐθείαν γραμμὴν πρὸς τὰ ἄνω. Ὅπως θὰ τῇ χορηγήσω τὴν κατάλληλον τροφήν, πρέπει νὰ τῇ προσδιορίσω καὶ τὴν ἐναερίον πορείαν τῆς. Ἄλλὰ καὶ τοῦτο δὲν ἀρκεῖ. Ὅταν, ἀναλόγως τῶν ὠρῶν τοῦ ἔτους, ἡ βροδακινέα ἀρχίσῃ μακρύνουσα τοὺς κλώνους τῆς, τινάσσουσα τὸ γνάφαλον τῶν φύλλων τῆς, στολιζομένη δὲ καὶ μέ τινα ἄνθη, μὴ νομίσητε ὅτι θὰ τὴν ἀφήσω νὰ κάμῃ ὅλα ταῦτα κατὰ τὴν φαντασίαν τῆς. Ὅτ' ἀφαιρέσω ἀρκετοὺς κλάδους, περικόπτων ἀλυπήτως τοὺς μὴ συντελοῦντας εἰς τὴν ἁρμονίαν τοῦ δενδρύλλιου. Ὅτ' ἀναγκασθῶ μάλιστα νὰ τῇ ἀφαιρέσω καὶ τὰ ἄνθη, διότι τὰ ἄνθη ἤθελον ἀνωφελῶς ἐξαντλήσει τὸν χυμόν, χωρὶς νὰ δυνηθῶσι ν' ἀποφέρωσι καλοὺς καρπούς, τοῦτο δὲ θὰ τὸ ἐξακολουθήσω μέχρις οὗ ἴδω τὸ δένδρον ἐσχηματισμένον ὅπως πρέπει. Τότε μόνον ἀπαλλάσσω τὸ δενδρύλλιον τοῦ στυλαρίου, τοῦ κηδεμόνος του αὐτοῦ, τότε δὲ ἀρχεται καὶ ἡ τρίτη περίοδος τῆς ἐργασίας. Ὁ κορμὸς, ἰσχυρὸς ἤδη, θὰ ἐξακολουθήσῃ μόνος ἀναπτυσσόμενος καὶ ὑψοῦμενος πρὸς τὰ ἄνω. Ἦδη αἱ ῥίζαι κατ' ὀλίγον ἀναπτυσσόμεναι φθάνουσι τὰ ὅρια τοῦ ὑπογείου παστοῦ, τὸν ὕψιστον ταῖς εἰχόμεν ἐτοιμάσει. Θέλουσιν εἰσδύσει εἰς γῆν παχέαν ἢ ἀδύνατον, ἀμμώδη, ἀργιλλώδη καὶ χαλικιώδη ἀκόμη, ἀδιάφορον. Εἶνε ἀρκετὰ βωμαλέαι τοῦ λοιποῦ, ἀρκετὰ νοήμονες καὶ κέκτηνται ἤδη ἀρκετὴν θέλησιν ὅπως ἀντλήσωσι τὴν τροφήν των καὶ ὑπερπηδήσωσι πᾶν πρόσκειμα, εἶνε ὃ ἐν ἀνάγκῃ καὶ ἀρκετὰ ὑπομονητικαί, ὅπως βραδέως στίξωσι καὶ τοὺς λίθους αὐτοῦ. Ἐπίσης δὲ θ' ἀφήσωσι τότε καὶ τὰ ἄνθη ν' ἀνοιγῶσιν ἐλευθέρως καὶ ἐλευθέρως μετατραπῶσιν εἰς καρπούς. Τὸ δένδρον, ἐφηβὸν πλέον, ἀρκεῖ ὅπως τὸ ἴδιον προετοιμάσῃ τὴν καρποφορίαν του, ὃ δὲ κηπουρὸς οὐδὲν ἄλλο πλέον ἔχει· ἢ νὰ τὸ καθαρίσῃ τὸν χειμῶνα, νὰ τὸ λιπάνῃ κατὰ τὸ ἔαρ, τὸ ἀρδεύσῃ κατὰ τὸ θέρος καὶ ἐν ὥρᾳ ἀρμοδία συλλέξῃ τὸν καρπὸν.

— Καὶ ἐκ τῶν τριῶν αὐτῶν περιόδων τῆς ἐργασίας σου, ποία εἶνε ἡ σπουδαιότερα; ἠρώτησα ἐγὼ τὸν κηπουρὸν, ἀφοῦ μετ' εὐνοήτου περιεργείας καὶ προσοχῆς ἤκουσα τὴν λεπτομερῆ ταύτην ἐκθεσιν.

— Ἡ δευτέρα, μοὶ ἀπήντησεν ἀμέσως. Ἡ σπουδαιότερα καὶ ἡ δυσκολωτέρα. Διότι τότε ἀρχίζει τὸ δενδρύλλιον νὰ φανερώη τὴν ἰδίαν αὐτοῦ πρὸς τὸ ἀναπτύσσεται, πρὸς τὴν ζωὴν, ὠθησιν. Αὕτη ὅμως δὲν θὰ ἴσχυρὸς μόνη ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ζωὴν. Ἀπαιτεῖται

καὶ στερεὸν στυλάριον καὶ διαρκὴς ἐκ μέρους τοῦ κηπουροῦ κηδεμονία. Ἡ κηδεμονία ὅμως αὕτη θὰ ἦτο ἀπ' ἐναντίας λίαν ἐπιβλαβής, θὰ ἦτο ὀλεθρία δι' αὐτό, ἐάν, μὴ ἐνεργουμένη ὅπως πρέπει, κατέληγεν εἰς τὸ ν' ἀντιπράξῃ εἰς τὸν νόμον τῆς ἀναπτύξεώς του, νὰ τὸ βασανίσῃ ἢ τὸ καταστήσῃ δένδρον φθισίων.

Ἄγνομαι καὶ ἐγὼ πῶς, — ἴσως διότι κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἀκριβῶς, πρὶν ἢ διέλθω τοῦ ἐξέχονου ἀγροκηπίου, εἶχον ἐξέλθει τοῦ Ὀμηρείου, εἶχον δὲ καὶ κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἀναγνώσει τὴν ἐν τῇ Γαλλικῇ Βουλῇ συζήτησιν περὶ τῆς ἀνάγκης μεταρρυθμίσεως τῆς μέσης διδασκαλίας (Enseignement Secondaire). Πιστεύσατε ὅμως, Κυρίαί καὶ Κύριοι, ὅτι ἅμα ἤκουσα τὰνωτέρω, ὃ νοῦς μου μετηνέχθη ἀμέσως εἰς τὴν καὶ παρ' ἡμῖν ἐκπαιδεύσιν ἀρρένων καὶ θηλέων, ταυτοχρόνως δὲ καὶ ἰδίως εἰς τὸ Ὀμηρείον, εἰς τοῦ ὁποῦ τὸν κηπὸν ἐφαντάσθην πρὸς στιγμὴν ἐμβολιαζόμενον, μεταφυτευόμενον καὶ ἐπιμελῶς ἀρδευόμενον καὶ καλλιεργούμενον τὸ δενδρύλλιον ἐκεῖνο καὶ τὰς ἀπέναντι αὐτοῦ, τοῦ κήπου ἐνωῶ, ἐμπιστευθείσας ἡμῖν καὶ ἐκπαιδευμένας τρυφερὰς ὑπάρξεις, τὰ ἀναπτυσσόμενα νοερώς ἐμψυχα ταῦτα ἄνθη καὶ δενδρύλλια. Ἐσκέφθην ὅτι ὑπάρχει ἀναλογία τις ἐκεῖνου πρὸς ταῦτα καὶ ὅτι αἱ τρεῖς αὗται περίοδοι τοῦ δένδρου ὁμοιάζουσι σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου πρὸς τὰς τρεῖς ἐκπαιδευτικὰς περιόδους. Ὁ ἐν τῷ φυτωρίῳ ἐμβολιασμός πρὸς τὴν προκαταρκτικὴν, καθ' ἣν τὸ τέκνον ἐμβολιάζεται μὲ τὸ μάννα τῆς παιδείας, ἡ τῆς μεταφυτεύσεως δυσχερὴς περίοδος πρὸς τὴν τῆς μέσης διδασκαλίας, πρὸς τὴν περίοδον δὲ τῆς ἀνωτάτης ἐκπαιδεύσεως, ὅταν τὸ δένδρον, ἐφηβὸν πλέον, ἀρχίσῃ ν' αἰζάνῃ ἐλευθέρως, ν' ἀνθῇ καὶ ἀποφέρῃ καρπὸν, ὑπὸ τὸ ἀγρυπνον ὅμως πάντοτε τοῦ κηπουροῦ βλέμμα. Ἐπὶ τέλους ὅτι εἶναι διὰ τὸ δενδρύλλιον τὸ στυλάριον, ἀληθῆς κηδεμὼν αὐτοῦ, τὴν αὐτὴν κατέχειθέσιν καὶ διὰ τὸν μαθητὴν ὁ διδάσκαλος

Ἀφήσωμεν ἤδη πρὸς στιγμὴν τὰς ποιητικὰς εἰκόνας· πρὸς στιγμὴν, διότι ἐν τῇ συνοπτικῇ ταύτῃ περὶ τῆς μέσης διδασκαλίας ὁμιλίᾳ ἴσως ἀναγκασθῶ νὰ ἐπανέλθω εἰς τὴν μεταξύ μαθητοῦ καὶ δενδρύλλιου σχέσιν — καὶ ἐξετάσωμεν ἐγγύτερον καὶ πρακτικώτερον τὸ σπουδαῖον τοῦτο θέμα. Διότι τὸ περὶ τῆς μέσης διδασκαλίας ζήτημα κατέχει πρὸ τινος χρόνου τὴν πρώτην μεταξὺ τῶν τοιούτων θέσιν καὶ ὅλοι ἀναγινωρίζουν τὴν ἀνάγκην μεταρρυθμίσεως καὶ βελτιώσεως αὐτοῦ, ὅπως δὲ πασίγνωστον τυγχάνει ἡμῖν, ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις εἰσήγαγε πέρυσιν εἰς τὰς βουλὰς νομοσχέδιον περὶ μεταρρυθμίσεως αὐτοῦ, ταῦτο δὲ τοῦτο, καθ' ἃ πληροφουμαι, προστίθεται νὰ πράξῃ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ κατὰ τὴν προσεχῆ τῆς Βουλῆς σύνοδον· πλὴν δὲ τούτου καὶ

διαφοροὶ ἐν Γαλλίᾳ πολυμαθεῖς ἄνδρες ἀναγινωρίζοντες τὴν ἀνάγκην τροποποιήσεως τοῦ νῦν λειτουργούντος συστήματος ἐπιλήφθησαν τῆς συζήτησεως καὶ ἀναπτύξεως τῶν ἀφρονίων αὐτοῦ, ἐν τῇ ἀναγνώσει δὲ τῶν τοιούτων πραγματειῶν ἠντλησα καὶ ἐγὼ μέγα μέρος τῶν ἰδεῶν, ὅσας ἐκθέσω ἡμῖν. Ἡ μέση διδασκαλία εἶναι, ἄλλως τε, καὶ οὐχ ἦττον μὲν τῶν ἄλλων ἐνδιαφέρουσα τοὺς γονεῖς, ἀλλ' εἰς τὴν ὁποίαν ἐννοῦν νὰ ἐπέμβωσι. Διότι ἢ μὴ προκαταρκτικὴ ἦκιστα τοὺς ἐπισίρει καὶ ἐνδιαφέρει, ἢ δ' ἀνωτάτη ὑπερβαίνει προφανῶς τὴν δικαιοδοσίαν των.

Ὁ χρόνος, τὸν ὁποῖον συνήθως δαπανᾷ ὁ μαθητὴς διὰ τὴν μέσην διδασκαλίαν εἶναι, ἡ ἡλικία τοῦ δεκαετοῦς μέχρι τοῦ δωδεκαετοῦς ἔτους, περιλαμβάνων τὰς σχολικὰς τάξεις καὶ τὰς μέχρι τῆς δευτέρας γυμνασιακὰς εἴτε περὶ ἀρρένων εἴτε περὶ θηλέων πρόκειται. Δεκαετὴς ὁ μαθητὴς γινώσκει ν' ἀναγινώσκῃ, νὰ γράφῃ καὶ ἀριθμῇ, ἴσως δ' εἶνε κάτοχος καὶ τινῶν γενικῶν γνώσεων γεωγραφίας καὶ ἱστορίας ἢ καὶ τῶν ἀρχῶν ξένης τινὸς γλώσσης. Φθάνει οὕτω κατηρτισμένος ἐνώπιον τοῦ διδασκάλου καὶ τῷ προσφέρει ἐξ ἢ καὶ ἑπτὰ ἔτη τῆς ζωῆς αὐτοῦ πρὸς τελειότεραν ἐκπαιδεύσιν. Τί θὰ τῷ διδάξῃ ὁ διδάσκαλος κατὰ τὰ ἐξ ἢ ἑπτὰ ταῦτα ἔτη;

(Ἔπεται τὸ τέλος).

Ἐκ τῆς πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ἐκθέσεως τῆς Ἐπιτροπῆς, ἣτις ἐκρίνειν ἐσχάτως τὰς Ἑλληνικὰς Καλλιγραφίας τὰς ὑποβληθείσας πρὸς ἔγκρισιν, παραβέτομεν τὸ ἐξῆς ἀπόσπασμα ἕξιον ἰδιαιτέρας προσοχῆς. Εἰσηγητὴς καὶ συντάκτης τῆς Ἐκθέσεως ταύτης εἶνε ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου κ. Ν. Γ. Πολίτης.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΛΛΙΓΡΑΦΙΑ

Ὁ ἀναζητῶν τοὺς λόγους, δι' οὓς οἱ πλεῖστοι τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων κακογραφοῦσι, θὰ εὖρη βεβαίως, ὅτι εἰς τοῦτο συνετέλεσε μὲν καὶ ἡ ἄλλειψις τῆς συστηματικῆς διδασκαλίας τῆς καλλιγραφίας, ἀλλ' ὅχι ὀλιγώτερον καὶ αὐτὴ ἡ διδασκαλία, καὶ μάλιστα οἱ ὑπογραμματοί, ὅστινες διὰ τῶν λιθογραφημένων τετραδίων τῆς καλλιγραφίας παρέχονται εἰς τοὺς μαθητὰς πρὸς ἀντιγραφήν. Οἱ παρασκευάζοντες ταῦτα εἶνε αὐτοσχέδιοι καλλιγράφοι, μόνον ἐφόδιον ἔχοντες ἐμφυτόν τινα δεξιότητα, διὰ τῆς ἀσκήσεως προδιδαθείσαν εἰς ἄτεχνον ἐμπειρίαν καὶ τριβὴν, οὐδέποτε δ' ἡσχολήθησαν σοβαρῶς καὶ μεθοδικῶς εἰς τὸ ἔργον των, ἐπιζητοῦντες τὴν βελτιώσιν αὐ-

τοῦ. Αἱ γαλλικαὶ καλλιγραφίαι εἶνε τὸ κυριώτατον βοήθημα αὐτῶν, καὶ κατὰ ταύτας ρυθμίζοντες τὴν ἰδίαν αὐτῶν φιλοκαλίαν κανονίζουσι τοὺς τύπους τῆς ἑλληνικῆς γραφῆς ὡς ἐνεστὶν ὁμοιοτάτους πρὸς τοὺς τῆς γαλλικῆς. Ἐνεκα δὲ τούτου παριστάμεθα ἀπὸ τινος χρόνου πρὸ θεάματος ἐκτρόπου καὶ τερατώδους αὐτόχρημα, τῶν ἐπιμύχθων προσπαθειῶν τῶν ἡμετέρων καλλιγράφων πρὸς εἰσαγωγήν καὶ τῆς γοθθικῆς γραφῆς παρ' ἡμῖν. Ἐκαστος καλλιγράφος θεωρεῖ καθήκον του νὰ πλουτίσῃ τὴν καλλιγραφίαν του διὰ προτύπων τῆς γραφῆς ταύτης, εἰς τῆς ὁποίας τὰς πέδας προσπαθεῖ νὰ θέσῃ τὰ δυστροποῦντα στοιχεῖα τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου. Ἄγνοοῦσι δὲ φαίνεται τὴν προέλευσιν τῆς γοθθικῆς καλουμένης γραφῆς· διότι, ἂν εἰγίνωσκον ὅτι προήλθεν ἐκ τῆς διαστροφῆς τῆς λατινικῆς γραφῆς κατὰ τοὺς μέσους χρόνους ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων τῆς κεντρικῆς καὶ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης, θὰ εἶχον τὴν περιέργειαν νὰ ἐξετάσωσι καὶ θὰ ἐμάθιθον ὅτι κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἔζων καὶ Ἑλληνας βιβλιογράφοι, καὶ ὅτι σώζονται κώδικες ὑπ' αὐτῶν γεγραμμένοι, ὧν οὐκ ὀλίγοι εἶνε καλλιγραφικὰ ἀριστοτεχνήματα. Ταῦτα δὲ ἔπρεπε νὰ προστήσωσιν ὡς ὀδηγούς, ὅπως διαπλάσωσι σύγχρονον ἑλληνικὴν γραφὴν εὐρυθμον, ὠραίαν καὶ ἀκριβῶς ἐθνικὴν.

Ἐπιζητοῦντες δὲ ποιικίαν προτύπων πρὸς ἐπίδειξιν καλλιγραφικῆς ἐμπειροτεχνίας θὰ ἐπέιθοντο ὅτι πολλῶν ὠραιότερα καὶ χρησιμώτερα τῶν γοθθικῶν εἶναι παραδείγματα τῆς παλαιᾶς ἑλληνικῆς στρογγυλοσχημοῦ γραφῆς τῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων, πρὸς ἣν καὶ οἱ μαθηταὶ ἔχουσι πως προσοικειωθῆ ἀναγινώσκοντες ἐν ταῖς ἐκκλησιαίαις τὰς ἐπιγραφὰς τῶν ἀγιογραφίων. Ἀντὶ δὲ τῶν ἀπειροκάλως πεποιτικμένων κεφαλαίων γραμμάτων, ὧν ἐκάστη καλλιγραφία περιέχει οἰκτρὰ παραδείγματα, ἠδύναντο νὰ συναρμολογήσωσι πλουσίας ἐκλογὰς κεφαλαίων γραμμάτων ἐκ τῶν κομψοτάτων καὶ περιτέχνων ἀρκετικῶν γραμμάτων τῶν κωδίκων. Πάντως δ' ἐξ οὐδεμιᾶς καλλιγραφίας ἔπρεπε νὰ ἐλλείπωσιν οἱ τύποι τῶν κεφαλαίων ἐκκλησιαστικῶν γραμμάτων.

Ἡ διακοπὴ τῆς καλλιγραφικῆς παραδόσεως, ἡ ἄλλειψις πάσης συναφείας πρὸς τὸ παρεθὸν, δεινῶς παρέβλαψε τὴν ἀνάπτυξιν τῆς συγχρόνου ἑλληνικῆς καλλιγραφίας. Ὅσην δὴποτε καλλιτεχνικὴν εὐφυίαν καὶ ἂν ἔχωσιν οἱ ἡμέτεροι καλλιγράφοι, εἰς μόναν τὰς ἰδίας δυνάμεις ἀφιέμενοι, οὐδέποτε θὰ δυνηθῶσι ν' ἀναπληρώσωσι τὸ παρὰ τὸν κενὸν ἐκ τῆς ἀπορρίψεως τῶν τύπων, οὓς ἐκληροδότησεν εἰς ἡμᾶς ἡ μακραίων ἐργασία τῶν παλαιῶν βιβλιογράφων. Οὐδὲ θὰ δημιουργήσωσι ποτε μόνιμόν τι καὶ ἑδραῖον, ἂν δὲν ἔχωσιν ἰδεώδη σκοπὸν, πρὸς ὃν ν' ἀποβλέπωσι, ἀλλὰ θὰ κατατρίβωνται εἰς αὐθαίρετα αὐτοσχεδιάσματα,

έλαυνόμενοι τῆδε κακεῖσε ὑπὸ τῶν ἀνέμων τοῦ συρμοῦ, ὡς πλεῖον ἀνερμάτιστον καὶ ἀπήδαλον.

—o—

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ¹

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΝ ΛΟΥΔ. ΣΤΑΪΝ

Ὁ ἀρχικός τύπος πάσης συγγενείας καὶ σχέσεως, τὸ πρότυπον, εἶναι καὶ μένει πάντοτε ὁ ἄνθρωπος. Διότι πάντα τὰ κατηγορήματα τῆς σχέσεως, ὡς πολὺ ἢ ὀλίγον, μέγεθος ἢ μικρότης, πλησίον ἢ μακρὰν, καλὸς καὶ αἰσχροῦς, ἀγαθὸς καὶ κακός, ἀληθής καὶ ψευδής, ἰσχύουσι περὶ ἀνθρώπου ἐν σχέσει πρὸς ἄνθρωπον. Κατὰ βῆθος πάντα τὰ εἶδη τῆς σχέσεως οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ κριτήρια, ἅτινα οἱ ἄνθρωποι πρὸς ἴδιον αὐτῶν προσανατολισμὸν διεμόρφωσαν, ὅπως ἐπὶ τῇ βίᾳ αὐτῶν κρίνωσι καὶ ἐκτιμῶσι τὸ ἐνδιαφέρον, τὸ ὅποιον δι' αὐτοὺς ὁ ἐξωτερικὸς κόσμος παρουσιάζει. Οὐδὲν καθ' αὐτὸ εἶνε ἀγαθὸν ἢ κακόν, ἀλλὰ πρὸς ἡμᾶς. «Τὸ λογικὸν καθιστᾷ ἕκαστον τῶν πραγμάτων νὰ εἶναι τοιονδὲ ἢ τοιονδὲ», λέγει ἐν τῷ Ἀμλέτω ὁ Σαίξπηρ. Τὸ αὐτὸ δοξάζει καὶ ὁ Γκαίτε λέγων: «Οὐδεὶς κόσμος ὑπάρχει δι' ἡμᾶς ἄσχετος πρὸς ἡμᾶς· οὐδεμία τέχνη μὴ ἀποτυπούσα τὴν σχέσιν ταύτην». Πᾶσα ἀνακάλυψις σχέσεων ἀπορρέει ἐκ τῆς ἐμφύτου τῷ ἀνθρώπῳ τάσεως πρὸς διάταξιν. Διατάσσομεν δὲ τὴν ποικιλίαν τῶν ἐξῶθεν προερχομένων ἐντυπώσεων μας διὰ τῆς ψυχικῆς ἡμῶν λειτουργίας τῆς συστηματοποίησεως, καθ' ἣν πᾶσαι αἱ ἐκ τῆς ποικιλίας διαφοραὶ αἴρονται ἀναγόμεναι εἰς τὸ ἐνιαίον τοῦ αὐτοσυνειδότου. Ὅριζεν καὶ ταξινομεῖν εἶνε τὰ κυριώτατα εἶδη τῆς ἐργασίας ταύτης. Οὕτω συστηματοποιεῖ ἡ ἀστρονομία καὶ εἰς τάξιν φέρει τὸ πλανητικὸν σύστημα, ἡ ὀρυκτολογία τὸ βασιλεῖον τῶν ὀρυκτῶν, ἡ βοτανικὴ τὸ τῶν φυτῶν, ἡ ζῴολογία τὸ τῶν ζῴων, ἡ λογικὴ τὸ σύστημα τῶν ἐννοιῶν, ἡ γραμματικὴ τὴν γλῶσσαν, ἡ ἐπιστήμη τοῦ δικαίου τὸ δίκαιον καὶ τὴν πολιτείαν, ἡ οἰκονομολογία τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἐθνικῆς καὶ πολιτικῆς οἰκονομίας, ἡ θεολογία ρυθμίζει τὰς σχέσεις ἡμῶν πρὸς τὸ ὑπέρτατον ὄν, ἡ φιλοσοφία τέλος ὡς ἐπιστήμη ἐπιστημῶν τὸ σὺμ-παν. Ἐννοεῖται ὅτι διὰ τῆς ἐργασίας ταύτης δὲν εἰσάγομεν ἡμεῖς τάξιν εἰς τὸν ἐκτὸς κόσμον, ὅστις οὐδόλως καὶ οὐδέποτε εἶνε προσίτος εἰς ἡμᾶς, ἀλλὰ τακτοποιούμεν τὰς παραστάσεις ἡμῶν καὶ ἐντυπώσεις, αἵτινες μόναι καὶ ἀποκλειστικῶς ἀποτελοῦσι τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐργασίας ἡμῶν, Ἀστρονομικὴ π.χ. συστηματοποίησις οὐδὲν ἄλλο

εἶναι ἢ ἐκλογή ἐκ τοῦ συνόλου τῶν ἐν τῷ πλανητικῷ συστήματι ὁμάδος φαινόμενων, φαινομένων τοιούτων, ἅτινα κατόπιν μεθοδικῆς ὑπὸ πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν ἀρμοδίων ἀστρονόμων κοινῆς καὶ συμφώνου παρατηρήσεως διὰ τὸ ἀπαρέγκλιτον τῆς κανονικῆς αὐτῶν ἐπαναλήψεως κατ' ἀνάγκην ἀναγνωρίζονται ὡς ἀνήκοντα εἰς ἐν καὶ αὐτὸ σύστημα. Τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς γίνεται καὶ εἰς πάσας τὰς λοιπὰς ἐπιστήμας· ἐκάστη ἐξ αὐτῶν οἰονεὶ ὀραττομένη ὀρισμένη ὁμάδος φαινόμενων κανονικῶς πάντοτε ἐπανερχομένων διακρίνει αὐτὴν ἀπὸ τοῦ συνόλου τῶν λοιπῶν φαινόμενων καὶ ταξινομεῖ ἀναλόγως τῆς κανονικότητος, μεθ' ἧς ἐπανερχοῦσιν ἐπὶ τοῦ συνειδότης ἡμῶν. Λαμβάνομεν δὲ γνῶσιν τῶν πραγμάτων οὐχὶ ὡς αὐτὰ καθ' αὐτὰ εἶναι, ἀλλ' ὡς ἐπανερχοῦσιν ἐφ' ἡμῶν. Ἄν ἡ ἐπενέργεια αὕτη ἀδιαλείπτως ἐξακολουθῇ νὰ παρουσιάζη κανονικότητα ἀνεξαιρέσεων, τότε καλοῦμεν τὸν ὑπέρτατον τοῦτον βαθμὸν τάξεως ἐν τῇ πορείᾳ τῶν κατὰ τὸ ἡμέτερον συνειδότης φαινόμενων νόμον. Ἄν δὲ ἡ ἐπενέργεια τῶν κανονικῶς ἐπανερχομένων φαινόμενων εἶνε μὲν συχνοτάτη — περὶ τὰ 82 τοῖς ἑκατὸν τῶν περιστάσεων — ὡς εἰς τὰς μετεωρολογικὰς παρατηρήσεις ἢ τοὺς γραμματικῶς κανόνας, οἵτινες δὲν εἶνε ἀπηλλαγμένοι ἐξαιρέσεων, τότε τὴν τάξιν ταύτην καλοῦμεν κανόνα. Ἄν ὅμως ἐν τῇ πορείᾳ τῶν ἐξῶθεν ἰδωμένων ἡμῖν παραστάσεων δὲν κατορθοῦμεν νὰ ἀνεύρωμεν καὶ νὰ σημειώσωμεν μόνιμόν τι, ἐρρυθμὸν, σταθερῶς ἐπανερχόμενον, τότε τὸ τοιοῦτον καλοῦμεν τύχην, ἢ εὐστόχως ἐχαρακτήρισεν ὁ Σπινόζας ὀνομάσας ἄστυλον ἀγνοσίας (asylum ignorantiae). Κατὰ ταῦτα ἂν θελήσωμεν καὶ εἰς κοινωνιολογικὰ φαινόμενα, εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἀπὸ κοινοῦ συμπτώσεως νὰ ἀνεύρωμεν τάξιν, τ. ἐ. κανονικότητα τῶν πρὸς ἀλλήλους ἀμοιβαίων σχέσεων, ὅποιαν τάξιν ἢ ἀρχαιοτάτη ἱστορία, ἢ στατιστικὴ, ἢ συγκριτικὴ μυθολογία, ἠθολογία, νομολογία, γλωσσολογία καὶ θεολογία ὁμοφώνως ἀποξάπτουσι ὀμολογοῦσι καὶ συνεπικυροῦσιν ἐκάστη ἐκ τῶν ἰδίων αὐτῆς πορισμάτων, καὶ νὰ μὴ ἀπαλλαγῶμεν τοῦ ζητήματος μετὰ τὴν ἀταλαίπωρον ἐξήγησιν αὐτῆς, ἀλλὰ νὰ ἐμβαθύνωμεν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν σημασίαν τῶν ἐν τῇ ἱστορικῇ ἀλληλουχίᾳ φαινόμενων τοῦ κοινωνικοῦ τῶν ἀνθρώπων βίου, τότε γεννᾶται ἡ κοινωνιολογία, ὡς ἐπιστήμη περὶ τῆς εἰς τὰς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων παρατηρουμένης τάξεως, καθ' ἣν τρόπον περίπτου ἢ κοσμογραφία ὡς ἐπιστήμη ἔχει ἀντικείμενον τὴν τάξιν εἰς τὰς σχέσεις τῶν οὐρανίων φαινόμενων. Ἡ μόνη διαφορὰ εἶναι, ὅτι τὸ σύστημα τῶν οὐρανίων φαινόμενων παρουσιάζει τὸν ὑπέρτατον βαθμὸν τάξεως, ἀπαρέγκλιτον ἀνεξαιρέτως ἐξαιρέσεων ἐπάνω τῶν ἐν τῷ οὐρανῷ σχέσεων καὶ περιφορῶν, τ. ἐ. νόμους, ἐνῶ κοινωνιολογικαὶ σχέσεις παρουσιάζου-
 ζουσιν ἐκεῖνον μόνον τὸν βαθμὸν κανονικότητος, ὅστις ἰδιάζει εἰς κανόνας μετ' ἐξαιρέσεων, δὲν εἶναι ὅμως αἱ σχέσεις αὗται παντάπασιν ἀμοιροῦ κανονικότητος οὕτως, ὥστε μετ' ἀπελπισίας καὶ ἀγανακτήσεως νὰ φραθῶσιν εἰς τὸν Καιάδαν τῆς γνῶσεως, ὅστις καλεῖται τύχη.

Τούναντίον πρὸς ἐξήγησιν τῆς ἱστορικῆς τῶν κοινωνιολογικῶν φαινόμενων ἀλληλουχίας ἔχομεν τέσσαρας ψυχολογικὰς ἀρχάς, ἀντιστοιχοῦσας πρὸς τὴν τετραμερῆ (τετραχῆ) διαίρεσιν παντός ἐπιστητοῦ, ἣν ὁ Ἀριστοτέλης προετίμησε τῆς μετὰ ταῦτα ἐπικρατήσεως τριμεροῦς. Ἀκολουθοῦντες δὲ τὴν ἱστορικὴν τάξιν, καθ' ἣν αἱ ψυχολογικαὶ αὗται ἀρχαὶ ἀνεπτύχθησαν, διακρίνομεν 1) θεωρίαν τῆς βουλήσεως ἢ ἰσχύος, 2) θεωρίαν τοῦ αἰσθήματος, 3) θεωρίαν τοῦ λογικοῦ, 4) θεωρίαν ἱστορικὴν ἢ τῆς ἀναπτύξεως (ψυχογενετικὴν μέθοδον).

Ἐν τῇ ψυχολογίᾳ τοῦ παρόντος ἴστανται ἀντιμέτωποι οἱ ὀπαδοὶ τῆς βουλήσεως (Voluntaristen) καὶ τοῦ λογικοῦ (Intellectualisten). Οἱ μὲν πρῶτοι ἰσχυρίζονται μετὰ τοῦ Σοπερχάουερ, ὅτι ἡ βούλησις εἶναι ἡ ἀρχικὴ καὶ πρωτότυπος, τὸ δὲ λογικὸν παράγωγος τοῦ ψυχικοῦ βίου ἐκδήλωσις, οἱ δὲ τελευταῖοι ἰσχυρίζονται μετὰ τοῦ Σπινόζα, ὅτι «βούλησις καὶ λογικὸν εἶναι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ» (voluntas et intellectus unum et idem sunt), παραχωροῦμένων ὅμως τῶν πρωτείων εἰς τὸ λογικὸν ὡς ἡγεμονικότερον τῆς βουλήσεως. Ἡ τοῦ αἰσθήματος ψυχολογία, ἣτις πρὸ μιᾶς ἑκατονταετηρίδος ἀντεποιεῖτο διὰ τῶν πρωτείων τῆς ἀρχῆς, ὅτι τὸ αἶσθημα εἶναι ἡ ἀρχικὴ τῆς ψυχῆς ἐκδήλωσις, ἐξ αὐτοῦ δὲ παρήχθησαν τὸ λογικὸν καὶ ἡ βούλησις, στερεῖται ἐν τῷ παρόντι σοβαρᾶς ἐπιστημονικῆς ἀντιπροσωπεύσεως. Ἀναλόγως δὲ τῆς ψυχολογικῆς ἀπόψεως καὶ ἐκδοχῆς, καθόσον ὀδηλονότι βασιζέται αὕτη ἐπὶ τῆς βουλήσεως, τοῦ λογικοῦ ἢ τοῦ αἰσθήματος, διάφορος κατ' ἀνάγκην εἶναι καὶ ἡ λύσις τοῦ ζητήματος περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας. Τὴν ἀναμφισβήτητον ἐνυπάρχουσαν τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου τάσιν πρὸς εὐτακτον κοινωνικὴν ὀργάνωσιν ἀποδίδουσιν, ὡς εἰκόσ, οἱ μὲν εἰς πράξιν τοῦ βουλητικοῦ, οἱ δὲ εἰς ὑπαγορεύσεις τοῦ λογικοῦ, καὶ οἱ λοιποὶ εἰς αἰσθηματικὰ ἐλατήρια. Ἐκάστη τῶν τριῶν τούτων θεωριῶν ἔχει τοὺς κλασικοὺς αὐτῆς ἀντιπροσώπους, οἵτινες λόγῳ ἀδρότητος τῶν ἐπιχειρημάτων αὐτῶν δὲν ἐλλείπουσιν ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι τῆς σήμερον.

Ἡ ἀρχαιοτάτη καὶ ἀξιοπιστοτάτη λόγῳ ἀριθμητικῆς τῶν ὀπαδῶν αὐτῆς δυνάμειος καὶ βαρῦτητος θεωρία περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς κοινωνίας, εἶναι ἡ θεωρία τῆς βουλήσεως ἢ τῆς ἰσχύος. Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην ὁ ἄνθρωπος ἀγεται καὶ διέπεται ὑπὸ μιᾶς μόνον ὀρμῆς, εἰς ἣν ὅλαι

αἱ πράξεις αὐτοῦ ὑποτάσσονται· ἡ δὲ ὀρμὴ αὕτη εἶναι ἡ βούλησις, ἡ θέλησις τοῦ ζῆν (ἐπὶ τὰ τηρεῖν ἑαυτό, esse se velle)¹. Ὁ στοιχειώδης οὗτος νόμος τῆς αὐτοσυντηρήσεως, ἀξιομένου τῶν ἀπαιτήσεων αὐτοῦ, προάγεται εἰς βούλησιν ἢ ἐπιθυμίαν τοῦ ἐπικρατεῖν διὰ τῆς ἰσχύος καὶ οὕτως ἢ στοιχειώδης ὀρμὴ πρὸς αὐτοσυντήρησιν γίνεται ὀρμὴ πρὸς ὑπερίσχυσιν, ἣτοι βία φιλαυτία, ὅποια παρίσταται εἰς τὰ συστήματα τοῦ Μακιαβέλλη, τοῦ Χόββες καὶ τοῦ Νίτσε, ὀξύτατη καὶ ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ γυμνότητι καὶ ἀνυποστόλῳ ἀδιακρισίᾳ. Ἐν τῇ ἀρχαιότητι σοφισταὶ τινες καὶ ἰδία ὁ Καλλικλῆς, τὸ πρότυπον τοῦ Νίτσε, ἐν τῷ Πλατωνικῷ Γοργία, παρέστησαν μετὰ τῶν ἐσχάτων συμπερασμάτων ἄκρατοι ὑπέρμαχοι τῆς θεωρίας ταύτης. Ὁ Ἐπίκουρος καθιέρωσε τὸ κύρος τῆς θεωρίας τῆς ἰσχύος εἰς τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον, ὁ δὲ Λευκρῆτιος εἰς τὸν Ῥωμαϊκόν, ἢ ἠθικὴ αὕτη ἀπαισιοδοξία τῆς ἀλληλοφάγου ἀνθρωπότητος (homo homini lupus) φθάνει εἰς τὸ κατακόρυφον τῆς οὐχύντης αὐτῆς καὶ ἀδιακρισίας ἐν τῇ πολυθρυλῆτῳ διατυπώσει τῆς Μακιαβελλικῆς ἀρχῆς: «Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι φύσει εἶναι κακοὶ· πράττουσι τὸ ἀγαθὸν μόνον ἐξ ἀνάγκης· εὐθὺς ὅμως ὡς παρουσιασθῇ ἀσφαλὴς εὐκαιρία, τὸ κακόν». Ἡ ἀπήχησις τῆς θεωρίας τῆς βουλήσεως ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι τὸ «προπατορικὸν ἀμάρτημα». Ὁ Χόββες² ἐκ τῆς θεωρίας ταύτης συνάγει τὸν «πόλεμον πάντων ἐναντίον πάντων» ἐν τῇ φύσει, πρὸς ἐξουδετέρωσιν τοῦ ὁποίου ὡς ἀντιφάρμακον ἀντιτάσσει τὴν ἰδέαν κοινωνικῆς συνθήκης, διδασκάλους ἐν τούτῳ ἔχων τοὺς ἐν τῇ ἀρχαιότητι σοφιστὰς. Εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι Φρειδερίκος ὁ Β' ἔγραψε Φιλιππικὸν κατὰ τοῦ Μακιαβέλλη, δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ συκρατηθῇ καὶ νὰ μὴ ἐκσφενδονίσῃ, ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν ἀκάλλιστον Σούλζερ, ὅστις ἀντεπροσώπευε τὴν ἀντίθετον τοῦ Μακιαβελλισμοῦ θεωρίαν τοῦ Ρουσσώ, τοὺς ἀξιωματικῶς λόγους: «Mon cher, vous ne connaissez pas cette maudite race à laquelle nous appartenons». Ἀντεπεξέρχεται μὲν ὁ Κάντιος (ἐν τῷ Gemeinspruch, τῶν ἀπαντ. VI, 321) κατὰ τοῦ Χόββες, ὡς ὁ Χόββες, ὡς ὁ Φρειδερίκος Β' κατὰ τοῦ Μακιαβέλλη, ἀλλὰ συμερίζεται καὶ αὐτὸς τὴν περὶ

¹ Σημ. Μετ. «Τὴν δὲ πρώτην ὀρμὴν φασιν (οἱ Στωικοὶ) τὸ ζῆν ἴσχειν ἐπὶ τὸ τηρεῖν ἑαυτό· οὗτοι γὰρ τὰ τε βλάπτοντα διωθεῖται καὶ τὰ οἰκεῖα προσίεται». Διόγ. Λαερτ. 7, 85.

² Σημ. Μετ. Hobbes (Thomas) διάσημος Ἀγγλος φιλόσοφος (1588—1679). Συνήγορος τῆς τυραννοκρατίας, τῆς φιλαυτίας, ἀθεϊστικῆς καὶ πολέμιος τῆς ἠθικῆς. Προῖον τῆς ἀκράτου οὐτοπίας αὐτοῦ εἶναι ὁ Λευκρῆτιος (Λονδ. 1651), ἐνσάρκωσις τῆς τρομοκρατίας, ἣς ἦτο ὑπέρμαχος.

του ανθρώπου κρίσιν του αντιπάλου του. Καί κατά τόν Κάντιον οὐδέν ἦτον ὡς «ρίζικόν κακόν» μένει τὸ ἀνθρωπόμορφον θηρίον (la bête humaine). Αὐτοσυντήρησις καὶ ὁρμή πρὸς πλῆρωσιν πασῶν τῶν ὀρέξεων αὐτοῦ ῥίπτουσι τὸν ἄνθρωπον ἐν τῇ κατωτάτῃ τῆς ἡμερώσεως βαθμίδι εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς κακίας, καὶ ἐν αὐτῇ δὲ ἀκόμη τῇ ὑπερτάτῃ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ ἀναπτύξαι μένουσιν ἀνεκρίζωτοι πρῶς κυριώταται ἐγωιστικά ὄρμαί: «φιλοδοξία, φιλαρχία, πλεονεξία». Καὶ καθ' ὃν τρόπον ὁ Νίτσε πᾶσαν θεωρίαν, εἰς ἣν ἐκίστοτε προσκολλᾶται, ὠθῶν αὐτὴν εἰς τὰ ἀκρότατα γελοιογραφεῖ γυμνῆν, γυμνοτάτην, οὕτω καὶ εἰς τὴν θεωρίαν τῆς βουλήσεως, τὴν θέλησιν τῆς ὑπερισχύσεως προσέθηκε τὴν δηκτικωτάτην ἔκφρασιν. Κατὰ τὸν Νίτσε ἡ χαιρεκρινία εἶναι ἡ τελειοτάτη ἔκφρασις τῆς πρὸς πλεονεξίας τάσεως (Machtwillen): «Τὸ νὰ βλέπη τις ἄλλους πᾶσχοντας εἶναι εὐχάριστον, ἀλλὰ τὸ νὰ γίνηται τις αὐτὸς αἷτιος τῶν δυστυχιῶν τῶν ἄλλων ἐστὶ εὐχαριστότερον».

Αὕτη τοῦ ἀνθρώπου ἡ μεταποίησις εἰς διὰβολον, καθ' ἣν τὸ ὁμοίωμα τοῦ Θεοῦ ὁ βασιλεὺς τῶν ζώων, ὑποβιβάζεται εἰς τὴν κατωτάτην κλίμακα τῶν ζώων, δύναται νὰ προκύψῃ μόνον ἐκ τῆς θεωρίας τῆς βουλήσεως καὶ ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῆς ὡς κοινωνιολογικῆς ἀρχῆς. Ἐπειδὴ ἡ βούλησις εἶναι ἀμβλεία καὶ ἀναίσθητος, ὡς ἡ μυθολογομένη «τυφλὴ Λάμια», διὰ τοῦτο μόνον ἐξ αὐτῆς εἶναι δυνατόν νὰ ζυμωθῇ τὸσον σκαιὸν καὶ ληρώδες ὄν, θηρίον τὸσον δυσμάλλον καὶ φριξικόν, εἰς παράσταται κατὰ τοῦ ἀντιπροσώτου τῆς ἀρχῆς τῆς βουλήσεως ὁ ἄνθρωπος. Διὰ τοῦτο τὸ ἄγριον τοῦτο τῶν ἀρχηγόνων δασῶν θηρίον δύναται καὶ νὰ δαμασθῇ μόνον ὑπὸ βιαίου, δολίου καὶ ἀδυσωπῆτου πολιτειακοῦ τέρατος, οἷος εἶναι ὁ Λεβιάθαν τοῦ Χόββες. Ὁπως τιθασευθῶσιν ἄγρια θηρία καὶ γείνωσι χειροῦθη, ἐν μόνον μέσον ὑπάρχει: ὁ φόβος, ἡ μάστιξ, ἡ ἄμετρος βία. Διὰ πολιτικῶν διατάξεων σιδηρῶν καὶ δρακοντείων εἶναι δυνατόν, ὡς ὁ Κάντιος ἀπεφάνθη ποτὲ, καὶ «ἔθνος διαδόλων» νὰ χαλιναγωγηθῇ. Ἄλλ' ὁ ἀρχέγονος ἄνθρωπος τῆς θεωρίας τῆς βουλήσεως οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἐνσάρκωσις τοῦ Σατανᾶ. Πᾶν ὅ, τι ἡ αἰμοχαρῆς μυθολογικῆς τοῦ μεσαιῶνος φαντασία περὶ τοῦ Βεελζεβούλ ἐπένησεν, αἱ ὑποστηρικταὶ τῆς θεωρίας τῆς βουλήσεως στερεοτύπως προσέγραψαν εἰς τὸν ἐν τῇ φαντασίᾳ αὐτῶν ἀρχέτυπον ἄνθρωπον. Ἄν φύσει ἡμεῖθα τοιαύτης ποιότητος ἄνθρωποι, οἷαν εἰκόνα τοῦ ἠθικοῦ ἡμῶν οἱ ὀπαδοὶ τῆς θεωρίας τῆς βουλήσεως εἶδουσι, τὸ συντηρητικὸν καὶ ἀριστοκρατικὸν σύστημα τοῦ Χόββες, ἢ ἀπέραντος ἐκείνη εἰρκτῆ, ἧτις πρὸ τῶν ὀμμάτων ἡμῶν ἐν τῷ Λεβιάθαν ἐκτυλίσσεται, θὰ ἦτο ἡ τελευταία λέξις τῆς κοινωνιολογικῆς

φιλοσοφίας. Πρὸς χαλιναγωγήσιν τοῦ ἀνθρωπομόρφου θηρίου οὐδὲν μέσον θὰ ὑπῆρχεν ἄλλο ἢ ἡ βία, ἧς ἢ καταθλιπτικὴ ἐπὶ τῆς διανοητικῆς ἐλευθερίας πίεσις καλεῖται *αὐθεντία*. Καὶ ὅταν μὲν ἡ βία αὕτη ἀσκήται ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, τότε ὁ Θεὸς καὶ οἱ ἐπὶ τῆς γῆς ἀντιπρόσωποι αὐτοῦ ἀποτελοῦσι τὴν ὑπερτάτην *αὐθεντία*. ὅταν δὲ ὑπὸ τῆς πολιτείας, τότε τὸ κύρος τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας εἶναι ἢ τὰ πάντα καὶ τοὺς πάντας διέπεισα *αὐθεντία*. Ὅτι ὁ Σπινόζας ἐπὶ τῇ βάσει ταύτης τῆς ἐπὶ ἐνόμου βίας στηριζομένης θεωρίας συνέταξε μετριάζουσαν δημοκρατίαν, ὃ δὲ Κάντιος ἀντιπροσωπευτικὸν σύστημα εὐρωτέρων τοῦ λαοῦ ἐλευθεριῶν, ἦτο μόνον ἀσήμαντος ὑποχώρησις εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν, τὰς περιστάσεις καὶ τὸ ἔθνος αὐτῶν. Ὁ μόνος συνεπὴς εἰς τὰς ἀρχὰς αὐτοῦ εἶναι καὶ μένει ὁ Χόββες. Κατὰ τὸν Χόββες τὸ θηριοτροφεῖον ἔχει ἀπόλυτον ἀνάγκην τιθασεύματος· τὸ θηρίον ἀνευ μάστιγος δὲν ὑπακούει. Ἄνευ τροχοῦ καὶ ἀγρόνης οὐδεμία πειθαρχία δύναται νὰ ὑπάρξῃ, ὡς ὁ Ἰαφρεσβουρρὺ νομίζει. Οὐχὶ διάσπασις τῆς πολιτείας εἰς άτομα, ὡς οἱ συνήγοροι τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας θέλουσι, ἀλλὰ συγκεντρωσις τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς, ὑπερτάτη κεντρικὴ ἐξουσία, *αὐθεντία* τοῦ κράτους. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πᾶν δίκαιον οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ κωδικοποιημένη βία· τὰ ὅρια τοῦ δικαίου δὲν ὑπερβαίνουσι τὰ τῆς ἐξουσίας (Χόββες, Σπινόζας). Καὶ ἡ μὲν Ἐκκλησία ἐρμηνεύει τὸ ἀπόλυτον τῆς ἐξουσίας αὐτῆς κύρος καὶ ἐκφράζει ἐν τῇ ἀξιώσει: «οὐτινος ἢ κυριαρχία, ἐκείνου ἢ θρησκεία» (cujus regio, illius religio), ἢ δὲ πολιτεία: «ἐπιέρατος νόμος ἔστω ἢ τοῦ βασιλέως θέλησις» (voluntas regis supremo lex esto) ἢ: «τοῦτο θέλω, τοῦτο διατάττω» (hoc volo, sic jubeo). Ἄν δὲ ἡ πολιτεία εἶναι πρόσωπον ὡς ἐπὶ τῆς ἀπολυταρχικῆς βασιλείας Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ', τότε ὁ μονάρχης εἶναι τὸ ἐκχύλισμα, ὁ συντεταγμένος τύπος ὁ ἐκφράζων τὸ σύνολον, ἢ ἐνσάρκωσις τῆς πολιτείας, ἢ δὲ ἐμφαντικωτάτη αὐτῆς ἔκφρασις κορυφουῦται εἰς τὸ μεγαλαμανίαν προδίδον πολυθρόνητον τοῦ «ἡλίου βασιλέως» λόγιον: «l'Etat c'est moi». Ἄν δὲ μίαν ἑκατονταετηρίδα μετὰ ταῦτα τὸ ἀυταρχικὸν τοῦτο μοῖ ὑπὸ τῶν ῥαγδαίων τῆς Ἐπαναστάσεως κυμάτων ἐσαρώθη, ἐπὶ δὲ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀπολύτου μοναρχίας ἰδρύθη ἢ κοινοβουλευτικὴ τοῦ ἔθνους ὄλυ ἐξουσία, δὲν ἐλλείπουσιν ὅμως καὶ διὰ τὴν νέαν ταύτην φάσιν ὑπέρημοι τῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ ἐνόμου βίας μετὰ τὴν οὐδέποτε ἐξαντλουμένην λόγῳ πειστικῶν ἐπιχειρημάτων γονιμότητα καὶ ῥητορικὴν δεινότητα. Ὁ Στάλ ἐπένησε τὴν θεωρίαν: «*αὐθεντία, οὐχὶ πλειονοψηφία*». Αὐτὸς εἶναι ὁ τρόπος καὶ ὁ τύπος τοῦ σκέπτεσθαι, τὸ πρόγραμμα τῆς στα-

σίμου Σχολῆς τῶν συντηρητικῶν (Conservatismus). Ἐννοεῖται, ὅτι οὕτε πάντες οἱ συντηρητικοί, ὧν οἱ πλείστοι ἐκ κλίσεως καὶ ἐμφύτου μᾶλλον ἢ ἐκ πεφωτισμένης καὶ ἐλλόγου πεποιθήσεως προσκολλῶνται εἰς ὠρισμένην πολιτικὴν μερίδα, ἔχουσι συνείδησιν τούτου, ὅτι δηλαδὴ ἀντιπροσωπεύουσι τοῦτον τὸν τύπον καὶ διατί, οὕτε πάντες οἱ ὀπαδοὶ τῆς θεωρίας τῆς βουλήσεως, ὡς κοινωνιολογικῆς ἀρχῆς, εἶναι συντηρητικοί. Κατὰ λογικὴν ὅμως ἀνάγκην, καθ' ἣν καὶ ἐξετάζονται τὰ ζητήματα ὑπὸ τῆς φιλοσοφίας, ὠφελον πικτες οἱ συντηρητικοὶ νὰ εἶναι ὀπαδοὶ τῆς θεωρίας τῆς βουλήσεως καὶ ἀντιπρόσωποι τῆς ἀπολύτου ἀρχῆς τῆς *αὐθεντίας*, διότι αὕτη καὶ μόνον αὕτη ἡ κοινωνιολογικὴ ἀρχὴ χορηγεῖ εἰς τὸ περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἐγκοσμίων δόγμα τῶν συντηρητικῶν ἀκαταμάχητα ἐπιχειρήματα καὶ διαλεκτικὰ ἐρείσματα. Συντομώτατα ἐρμηνευμένη ἢ τῆς βουλήσεως θεωρία, ὡς κοινωνιολογικὴ ἀρχή, συγκεφαλαιούται εἰς μίαν μόνην προστακτικὴν φύσεως ἔννοιαν, τὴν *αὐθεντία*.

Ἐκ διαμέτρου ἀντίθετος πρὸς τὴν καθαρῶς ἐγωιστικὴν ταύτην θεωρίαν τῆς βουλήσεως παρίσταται ἢ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τῶν Στωικῶν εἰσαχθεῖσα θεωρία τοῦ αἰσθήματος πρὸς ἐξήγησιν τῆς ἀρχῆς τῆς κοινωνίας. Κατὰ ταύτην τὴν θεωρίαν φύσει ὁ ἄνθρωπος οὐδόπως εἶναι ἄγριον ἀρπακτικὸν θηρίον, ἀλλ' ἡμερον κατοικίδιον ζῶον, μᾶλλον δὲ «φύσει ζῶον πολιτικόν» (animal sociale) κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην. Οἱ ἀρχαῖοι Κινικοὶ ἐιθεοσυσώσωσιν ὑπὲρ τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος τῆς ἀγνότητος, τῆς παραδεισεῖου ἐκείνης φυσικῆς καταστάσεως, ἣν ἐπικυρεῖ καὶ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη. Αὕτη ἢ περὶ τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος παράδοσις ἐν τῇ διδυραμικῇ αὐτῆς ἐξυμῆσει τῆς φυσικῆς καταστάσεως (status naturalis) διαμορφουῖται εἰς χαριέστατον εἰδύλλιον ἀπὸ τῆς αἰμνήσεως ἐπιφώδου τοῦ Ρουσσώ: «Tout est bien, sortant des mains de l'Auteur des choses; dégénère entre les mains de l'homme» (Πᾶν ὅ, τι ἐξέρχεται ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ Δημιουργοῦ εἶναι καλόν· διαφθείρεται εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἀνθρώπου). Βεβαίως ὁ Ρουσσώ, ὡς ὁ Γεώργ. Γέλλινγκ ἐν τῇ «Γενικῇ πολιτειολογίᾳ» (1900, I, 188) ἀκαταμάχητως ἀπέδειξε, δὲν ἐσκέφθη νὰ ἐπιληφθῇ τοῦ ζητήματος νὰ ἐξηγήσῃ ἐξ ἱστορικῆς ἀπόψεως, πῶς διαμορφώθη ἢ παρούσα κατάστασις, ἀλλὰ μᾶλλον πῶς δύναται νὰ δικαιολογηθῇ. Πλὴν τούτου ἢ τοῦ αἰσθήματος θεωρία τοῦ Ρουσσώ εἶναι παραφασὶς τῆς θεωρίας περὶ τῆς κοινῆς τοῦ συνόλου βουλήσεως, εἰς ἣν ἢ κατ' ἴδιαν τοῦ ἀτόμου βούλησις διὰ τοῦτο ὑποτάσσεται, διότι παρίσταται ἐν τῇ κοινωνικῇ συνθήκῃ ὡς δημιουργὸς καὶ συντελεστὴς τῆς καθολικῆς βουλήσεως. Ἄλλ' ἢ ψυχολογικὴ προϋπόθεσις τοῦ Ρουσσώ εἶναι ἐκείνη κυρίως ἢ

θεωρία τοῦ αἰσθήματος ἢ τῆς συμπαθείας, ἧτις συνδέει αὐτὸν διὰ βραχυχρονίου φιλίας μετὰ τοῦ Δαυὶδ Χοῦμε, τοῦ κλασικοῦ ἀντιπροσώπου τῆς θεωρίας τῆς συμπαθείας. Ὁ Χοῦμε ἀνακαλύπτει τὴν ἔννοιαν τῶν τοῦ κοινωνισμοῦ ἀρετῶν, αἰτινες στηρίζονται ἐπὶ τῆς συναισθήσεως, ὅτι τὸ κατ' ἴδιαν ἀτομικὸν ἀγαθὸν πρέπει νὰ ὑπαχθῇ εἰς τὸ καθολικὸν χάριν τῆς γενικῆς εὐθυμερίας τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ τοῦ Χοῦμε καθ' ὄλον τὸν βίον αὐτοῦ φίλος Ἀδάμ Σμιθ ὁ ἰδρυτὴς τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας συνέγραψε θεωρίαν τῶν ἀθικῶν αἰσθημάτων. Ἡ πρὸς τὴν κοινωνίαν τάσις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἐξ ἴσου ἀρχική, ὅσον καὶ ἢ τῆς αὐτοσυντηρήσεως ὁρμή· διότι ἄλλως τὸ ἀναμφισβήτητον φαινόμενον, ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὐδέποτε ἐν ἀπομονώσει ἐμφανίζεται, ἀλλὰ πάντοτε καὶ πανταχοῦ ἀνεξαιρέτως εἰς κοινωνικὰς ομάδας, θὰ ἦτο ἀκατανόητον. Καὶ εἰς αὐτὸ ἀκόμη τὸ τῆς στοργῆς ἐμφυτον τῶν ἀλόγων ζῴων παρατηρεῖται ἢ τάσις, καθ' ἣν ἢ ἀτομικὴ αὐτοσυντήρησις ὑποτάσσεται εἰς τὴν καθολικὴν τοῦ ὄλου εἶδου διατήρησιν. Ἄν κατὰ τῆς γενικῆς ταύτης παντὸς ζῴου τάσεως ὁ ἄνθρωπος παρὰ τὰς ὑπαγορεύσεις τῶν φύσει κοινωνικῶν αὐτοῦ ἐμφύτων ἀντιστρατεύεται καὶ ἀμαρτάνει, ὑπαίτιος τῶν παρεκτροπῶν τούτων δὲν εἶναι ἢ φύσις, ἀλλ' ὁ πολιτισμὸς καὶ ἡ ἱστορία. Ἐν τῇ φυσικῇ αὐτοῦ καταστάσει ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀγνότατος, ἄδολος, ἀπόνηρος, ἀναμάρτητος· τὸ κατ' ἀρχὰς ὁ πολιτισμὸς τὸν ἐξηγρέωσε, τὸν κατέστησεν ἐγωιστὴν, ἀπεθηρίωσε τὸν ἄνθρωπον (Ρουσσώ, Τολστόη). Ἡ «κοινωνιστικὴ Σχολή», ὡς ἀπὸ τοῦ Ἰω. Βοδὲν καὶ Οἴγῳ Βροτσίου, ἀμφοτέρων ἀνακαινιστῶν τῆς τῶν στωικῶν θεωρίας τοῦ αἰσθήματος ὡς κοινωνιολογικῆς ἀρχῆς διαμορφωθείσα εἶναι ἐν πολλῇ σήμερον κυκλοφορίᾳ, θεωρεῖ τὴν ὑπὲρ τῶν ἄλλων αὐταπάρησιν καὶ αὐτοθυσίαν χάριν τοῦ γενικοῦ πάντων ἑμοῦ καλοῦ, τ. ἔ. τὸν ἀλτροισμόν (altruismus) ἐξ ἴσου πρεσβυγενῆ καὶ πρωτότυπον, ὅσον καὶ τὸν ἐγωισμόν. Οὐχὶ «ἔθνος διαδόλων», ἀλλὰ «αἰωνία θεῶν» (homo homini deus) εἶναι ἢ ἀρχικὴ μορφή τῆς κοινωνίας. Οὐχὶ γυμνὴ ἢ συγκεκαλυμμένη ἐγωιστικὴ ἰδιοτέλεια ἤγαγε τοὺς πρώτους ἀνθρώπους εἰς διαμόρφωσιν κοινωνικοῦ βίου, ὡς ὁ Ἐλθέτιος φρονεῖ, οὕτε ὁ φόβος, ὡς ὁ Καλλικλῆς, ὁ Ἰππίας, ὁ Κριτίας καὶ ὁ Χόββες δοξάζουσιν, οὕτε ὑπολογισμὸς μετὰ πονηρίας ὄψεως, ὡς ὁ Σοπερχάουερ, οὕτε τέλος πανούργου σκέψης καὶ ἐπιδιδιώξεως ἰδιοτελοῦς ὠφελείας, ὡς ὁ Βένθαμ, ὁ Μίλλ καὶ ὁ Σπένσερ θέλουσιν, ἀλλὰ τὸ χάρισμα, μετὰ τὸ ὅποιον ἢ φύσις ἐκ γενετῆς ἐπροίκισε τὸν ἄνθρωπον, τ. ἔ. τὸ *φιλάγαθον* καὶ *φιλόανθρωπον* ἤγαγε τοὺς πρώτους ἀνθρώπους εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον καὶ τὴν διαμόρφωσιν αὐτοῦ, ὡς κηρύττουσιν οἱ ἀγγλοὶ ὀπαδοὶ τῆς

θεωρίας του αίσθηματος Σφαιρικού, Χόντσον, Βελλαστον, Κλάρκε, Σμίθ και Χούμπε. Είς το της ιδιοτελείας σύστημα «selfisch system» του περιωνύμου Βρεττανού Χόβθες του ακάμπτου, άλλ' εν ταύτῳ και διαυγαστάτου υπερμάχου της θεωρίας της βουλήσεως, αντιτάττουσιν οι μετὰ τὴν ἀγγλικὴν ἐπανάστασιν ἀκμάσαντες Βρεττανοὶ φιλόσοφοι τοῦ 18ου αἰῶνος τὴν αἰσθηματικὴν θεωρίαν τῆς συμπαθείας «moral sense». Ἡ τῆς βουλήσεως θεωρία ζωγραφεῖ τὸν ἄνθρωπον μὲ τὰ σκοτεινότερα χρώματα, ἢ δὲ τοῦ αἰσθηματος μὲ τὰ φωτεινότερα. Ἐκεῖ σατανας, ἐδῶ ἄγγελος· ἐκεῖ μῖτος, ἐδῶ ἀγάπη· ἐκεῖ κτηνώδης, ἐδῶ θεῖος ἄνθρωπος· ἐκεῖ πόλεμος, ἐδῶ εἰρήνη· ἐκεῖ ἀσπλαγχνος ἀπωσις (Repulsion), ἐδῶ εὐσπλαγχνος ἑλξίς (attraction affinität)· ἐκεῖ κόλασις, ἐδῶ παράδεισος· ἐκεῖ τέλος ἡ κοινωνικὴ συμβίωσις παρίσταται ὡς πρέπειν ἀδυσωπήτου βιαιότητος διὰ τοὺς μὲν, φόβου δὲ ἡ κοινῆς συνυπολογισμοῦ διὰ τοὺς ἄλλους, ἐδῶ ὡς ἀποτέλεσμα ἐμφύτου συμπαθείας. Ὡς δὲ τὸ σύνθημα τῆς θεωρίας τῆς βουλήσεως εἶναι ἀυθεντία, οὕτω τῆς θεωρίας τοῦ αἰσθηματος ἀδελφότης. Καὶ ἂν μὲν ἐν ἰσχύϊ εἶναι ἡ θεωρία τῆς βουλήσεως, ἐρείδεται κατ' ἀνάγκην ἐπὶ τῆς ἐπιβλητικῆς τοῦ κράτους αὐθεντίας καθ' ὅλας αὐτῆς τὰς διακλαδώσεις, ὅπως θέσῃ τέρμα εἰς τὸν πόλεμον πάντων κατὰ πάντων. Ἄν δὲ ὑπερισχῆ ἡ θεωρία τοῦ αἰσθηματος, τότε οὐδενὸς ἄλλου δεῖται ἡ πολιτεία ἢ νὰ ἀναπτύξῃ τὰ ὑπάρχοντα ἤδη εἰς τὸν ἄνθρωπον κοινωνικὰ ἔμφυτα, νὰ ἀσκήσῃ αὐτὸν εἰς ταῦτα διὰ κοινωνικῶν διατάξεων, διὰ φιλανθρώπου νομοθεσίας καὶ ὁμοίας ἐφευρηματικῶν νόμων, νὰ ἐνισχύσῃ τὰς συμπαθητικὰς τῶν ἀνθρώπων ὁμάδας, καὶ ὁ ἐπίγειος παράδεισος ἔτοιμος καθ' ὅλα εἶναι πλέον εἰς τὴν διάθεσίν μας. Ὅλοι οἱ διορθῶνται τοῦ κόσμου καὶ ἐνθουσιῶντες ὁπαδοὶ τοῦ κοινωνισμοῦ, ὅλοι οἱ οὐτοπισταὶ καὶ κομμουνισταὶ ἀπὸ τοῦ Μάρου μέχρι τοῦ Βελλαμύ, μὴδ' αὐτοῦ ἐξαιρουμένου, σύμβολον πίστεως ἔχουσι τὴν θεωρίαν τοῦ αἰσθηματος, ἐντροφῶσιν ἀπὸ τῶν Σιβυλλείων χρησμάτων καὶ τῶν ἐντροφῶν τοῦ χιλιετοῦς κράτους (Chiliasten) εἰς τὴν ἐπικόσμησιν τῆς ὑπὸ τοῦ Ἡσαίου προρρηθείσης συντελείας τοῦ κόσμου.

Κατὰ τοῦ κοινωνικοῦ τούτου εἰδυλλίου «ἄνθρωπομόρφων ἀνιών» κατεξανίσταται τὸ λογικὸν τοῦ ἀνθρώπου οὐδὲν ἤττον ἢ κατὰ τῆς γελοιογραφίας, ἣν περὶ τοῦ πρώτου ἀνθρώπου ἡ τῆς βουλήσεως θεωρία παρέχει. Ἡ τῆς βουλήσεως θεωρία ἀδυνατεῖ νὰ ἐξηγήσῃ ποῖαν ψυχολο-

¹ Οἱ πιστεύοντες τὴν συντέλειαν τοῦ κόσμου μετὰ παρέλευσιν χιλίων ἐτῶν, ἢ κατ' ἄλλους ἀναμένοντες τὴν ἔλευσιν τοῦ Μεσσίας μέλλοντος νὰ βασιλεύσῃ χίλια ἔτη.

γικὴν ἀρχὴν ἔχει ἢ μετὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματι διαδεδομένη συναδελφωσις, ἢ ἀνιδιοτελής στάσις τοῦ ἐνὸς ὑπὲρ πάντων καὶ πάντων ὑπὲρ τοῦ ἐνός, ἢ ἀμοιβαιὰ ἀγάπη καὶ φιλία, ἢ ἀφωσιῶσις καὶ ἐθελουσία, τὸ εὐεργητικόν, καὶ εὐποιοτικόν, τὰ φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα τῶν κοινοτήτων, ἐκκλησίαι καὶ πολιτεῖαι, ἢ δὲ θεωρία τοῦ αἰσθηματος δὲν δύναται πάλιν νὰ ἐξηγήσῃ πῶθεν ἔχει τὴν ἀρχὴν πᾶν μῖτος καὶ πᾶσα διχόνοια, πᾶν φιλεκδικίαις καὶ διαβολῆς πάθος, ἢ κακία καὶ ἡ φυλότης μετὰ τῶν ἀνθρώπων, ἂν ἡ κατὰ βῆθος φύσις τοῦ ἀνθρώπου ἀληθῶς στηρίζεται ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς αὐτῆς τάσεως. Τὸ πρὸς τὴν μονομερῆ θεωρίαν τῆς βουλήσεως ἀσυμβίβαστον γεγονός τοῦ ἀτελευτήτως ἐπιπολάζοντος ἀγαθοῦ, τὸ ὡσαύτως ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν μονομερῆ θεωρίαν τοῦ αἰσθηματος γεγονός τοῦ ἀτελευτήτως ἐπιπολάζοντος κακοῦ ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς πολιτισμῷ εἶναι σπουδαῖα ἐνστάσεις ἐλέγχουσαι τὸ ἀσύστατον καὶ ἀνεπαρκὲς ἀμφοτέρων τῶν θεωριῶν.

[Ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ].

(Ἐπεται τὸ τέλος).

Ἐν Ὀδησοῦ

B. ΜΙΧΑΝΑ

ΑΝΑΛΕΚΤΑ

Ο ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Ὡς γνωστόν, πᾶς τηλεγράφος ἄνευ σύρματος βασιζέται ἐπὶ τῆς χρήσεως μικροῦ σωλήνος πλήρους ῥινισμάτων σιδήρου. Ὅταν ὁ πομπὸς σταθμὸς ἐξαπολύῃ ἠλεκτρικὰ κύματα, ταῦτα διαδιδόμενα διὰ τοῦ διαστήματος ἐπηρεάζουσι τὸν σωλήνα τοῦτον καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ῥινίσματα. Ὁ σωλὴν γίνεται τότε καλὸς ἀγωγὸς τοῦ ἠλεκτρισμοῦ καὶ ἀφίνει ἐλευθέραν τὴν δίοδον τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος. Ἀλλὰ τὴν ιδιότητα ταύτην τοῦ σωλήνος διακόπτει ὁ ἐλάχιστος κτύπος, διὰ τῆς ἐναλλαγῆς δὲ τοιούτων κτύπων τίθεται εἰς ἐνέργειαν συνήθης τηλεγραφικῆς ἢ τηλεφωνικῆς συσκευῆς.

Τὸν σωλήνα τοῦτον ὁ κ. Φρεδερίκος Κόλλινς ἰσχυρίζεται ὅτι δύναται ν' ἀντικαταστήσῃ διὰ τοῦ ἀνθρωπίνου ἐγκεφάλου. Τὰ ἐξ ἀποστάσεως διαδιδόμενα ἠλεκτρικὰ κύματα ἐνεργοῦσιν ἐπὶ τῶν λεπτῶν νευρικῶν παρεμόνων, τοὺς ὁποίους οἱ φυσιολόγοι καλοῦσι νευρόνια. Ταῦτα ἀφίνουσι τότε ἐλευθέραν τὴν δίοδον τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, ὅταν δὲ ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ ὑπάρχωσι προσ-

ηρμοσμένα εἰς βάθος ὀλίγων χιλιοστομέτρων δύο σύρματα συνδεδεμένα πρὸς τοὺς ῥομφόρους ἠλεκτρικῆς στήλης ἢ τηλεφώνου, τοῦτο λειτουργεῖ ὅταν τὰ ἠλεκτρικὰ κύματα φθάνωσιν εἰς τὸν ἐγκέφαλον.

Ὁ κ. Κόλλινς ἐξετέλεσε πειράματα ἐπὶ ἐγκεφάλου γαλῆς κατ' ἀρχάς, εἶτα δὲ ἐπὶ ἐγκεφάλου ἀνθρώπου προσφάτως ἐξαχθέντος ἐκ κρανίου νεκροῦ. Ἡ μετάδοσις τῶν ἠλεκτρικῶν κυμάτων ἐξετελέσθη ἄριστα.

Διενόηθη ἔπειτα νὰ ἐνεργήσῃ καὶ ἐπὶ ζώντων ἀνθρώπων, ὧν ὁ μὲν εἰς ἐχρησίμευσεν ὡς πομπός, ὁ δὲ ἄλλος ὡς δέκτης. Ἀμφοτέρω ἀνυψοῦσι τοὺς βροχίονας, ὅπως διευκολύνωσι τὴν ἐξόδον καὶ τὴν εἰσόδον τῶν ἠλεκτρικῶν κυμάτων. Ὁ πρῶτος συνδέεται πρὸς τὸν πομπόν, ὁ δὲ ἕτερος πρὸς τὸν δέκτην. Ὁ ἐγκέφαλος ἐνεργεῖ τότε ὡς σωλὴν ῥινισμάτων σιδήρου καὶ τὰ τηλεγραφῆματα διαδιδάσκονται.

Ἄλλ' ὁ ἐγκέφαλος δύναται κατὰ τὸν Ἀμερικανὸν ἐφευρέτην νὰ χρησιμεύσῃ καὶ ὡς βαρόμετρον, διότι ὅταν εἶνε συνδεδεμένος πρὸς τηλεφώνον, θέτει τοῦτο εἰς ἠχητικὴν κίνησιν εἰς πᾶσαν προσέγγισιν θυέλλης ἢ σφοδρᾶς βροντῆς. Διὰ τῆς ιδιότητος ταύτης τοῦ ἐγκεφάλου ἐξηγεῖται καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ ὄργανισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ζῴων ἐπίδρασις τῶν θυελλῶν.

Ἄλλ' ὁ ἠλεκτρισμὸς ἔχει καὶ μίαν ἄλλην ιδιότητα ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου ὄργανισμοῦ, διαπιστωθεῖσαν ταύτην καὶ πρακτικῶς χρησιμοποίηθαι. Δύναται νὰ ἐπαρμολῃσθῇ ὡς ὑπνωτικὸν καὶ τοπικὸν ἀναισθητικόν, ὡς τοιοῦτο δὲ χρησιμοποιοῖται ἀπὸ ἱκανοῦ ἐπιτυχῶς εἴτε πρὸς ἐκρίζωσιν ὀδόντων εἴτε διὰ λίαν ἀλγεινὰς χειρουργικὰς ἐγχειρήσεις. Τὴν προσοχὴν τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου ἐπὶ τῶν πλεονεκτημάτων τῆς χρήσεως τοῦ ἠλεκτρισμοῦ ἐφίστασιν ἤδη δύο Γάλλοι ἰατροί, ὁ Στέφανος Λεδουκ καὶ ὁ Βιλενκέν. Ὁ πρῶτος χρησιμοποιοῖ ἠλεκτρικὰ ρεύματα διαλείποντα 200 ἄκις κατὰ δευτερόλεπτον. Τὸ ζῶον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐξετέλεσε κατ' ἀρχάς τὰ πειράματα, ἐλάμβανεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, κεκαρμένης, τὸν ἕτερον τῶν πόλων, ἀποτελούμενον ἐξ ὑδροφίλου βάλυκκος ἐμπεποτισμένου εἰς θαλάσσιον ἕλας καὶ ἐπικεκαλυμμένου διὰ μεταλλικῆς πλακῆς. Ὁ ἕτερος πόλος ἐγγίζει κεκαρμένην χῶραν τῶν νῶτων πρὸς τὴν οὐρᾶν. Αὐξανομένου βαθμιαίως τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος τὸ ζῶον κατ' ἀρχάς μὲν καταλαμβάνεται ὑπὸ σπασμῶν, εἶτα δὲ πίπτει ἀναισθητὸν, ἢ ἀναπνοὴ σταματᾷ, ἐλαττωμένης δὲ τότε τῆς ἐντάσεως τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος ἐπέρχεται ὕπνος ἡσυχος καὶ κανονικός. Ἡ ἀναπνοὴ καθίσταται κανονικῆ, ἢ καρδία λειτουργεῖ καλῶς, ἀλλ' ἅπασαι αἱ ἐγκεφαλικαὶ λειτουργίαι παύουσι, τὸ δὲ σῶμα

ἀναισθητεῖ. Ἡ διάρκεια τοῦ ὕπνου νὰ παραταθῇ ἐφ' ἱκανόν. Πολλὰ ζῶα ἠδυνήθησαν νὰ μείνωσι κοιμώμενα οὕτως ἐπὶ δύο ὁλοκλήρους ὥρας ἄνευ βλάβης τῆς ὑγείας των. Ἡ ἐξέγερσις εἶναι αἰφνιδια. Εὐθύς ὡς διακοπῇ τὸ ἠλεκτρικὸν ρεῦμα τὸ ζῶον ὀρθοποδεῖ, περιπατεῖ καὶ πηδᾷ φαιδρότατον. Οὐχὶ μόνον οὐδεμίαν ἐπέρχεται ἀδιαθεσίαν ἀλλὰ ζῶά τινα, ὡς ὁ κύων π. χ., φαίνονται μετὰ τὴν ἐξέγερσιν φαιδρότερα ἢ ἐν κανονικῇ καταστάσει. Ἡ ἀποκατάστασις τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος δὲν φαίνεται νὰ προκαλεῖ ἄλλως, διότι τὸ ζῶον οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην βάλλει κραυγῆν.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ὁ Λαμαρτίνος διορισθεὶς ὑπουργὸς τῷ 1848 ἐπολιορκήθη ὑπὸ μυρίων αἰτήσεων χερηγίας θέσεων καὶ τίτλων.

Εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ τὰς ἐκπληρῶσῃ ὅλας, τὴν ὀρισμένην δὲ ἡμέραν ἐδημοσιεύθησαν τὰ σχετικὰ διατάγματα. Μεταξὺ ἄλλων ὑπῆρχε καὶ ὁ διορισμὸς ἐνὸς Δαβίδ ὡς προξένου τῆς Γαλλίας ἐν Βρέμη. Ἄλλ' οὐδεὶς ἐφαίνετο ἢ παρουσιαζόμενος διὰ τὴν θέσιν ταύτην καὶ ἐπὶ τέλος ἡ ὑπηρεσία ἐδέησε νὰ ἀπευθυνθῇ εἰς τὸν ὑπουργόν ἵνα ἐρωτηθῇ τίς ὁ διορισθεὶς καὶ διὰ τί δὲν ἐμφανίζεται.

Ὁ ὑπουργὸς δὲν ἐγνώριζε τίποτε καὶ κατέφυγεν εἰς τὸ σημειωματᾶριόν του. Εἶδε δὲ πρᾶγματι σημειούμενον τὸ ὄνομα Δαβίδ διὰ μεγάλων γραμμάτων. Ἐσκέφθη ἐπὶ πολὺ καὶ ἐνεθυμήθη ἐπὶ τέλος ὅτι εἶχε σημειώσῃ τὸ ὄνομα τοῦ προφητᾶνακτος Δαβίδ διὰ νὰ ζητήσῃ ἕνα ψαλμὸν αὐτοῦ.

— Φίλε μου, εἶπεν εἰς τὸν τμηματάρχην, ὅστις εἶχε γράψῃ τὸν διορισμὸν, διωρίσαμεν πρόξενον τῆς Γαλλίας τὸν Ἑβραῖον νικητὴν τοῦ Γολιάθ.

Τὴν ἐπομένην ἐδημοσιεύοντο εἰς τὸν κυβερνητικὸν «Μηνύτορα» τὰ ἐπόμενα:

«Ὁ κύριος X. . . διωρίσθη πρόξενος τῆς Γαλλίας ἐν Βρέμη ἀντὶ τοῦ κυρίου Δαβίδ ἀποθανόντος».

ΓΝΩΜΑΙ

ΠΑΛΑΙΩΝ ΚΑΙ ΝΕΩΝ

Τὸ κυριώτερον ἀπὸ ὅλα τοῦ ἀνθρώπου τὰ προτερήματα εἶναι νὰ ἔχη, καθὼς τὸ σῶμα, οὕτω καὶ τὴν ψυχὴν ὀρθήν. Ὅρθον τὸν ἔκαμεν ἡ φύσις ὀρθὸν τὸν θέλει ἡ φιλοσοφία ὀρθὸς νὰ στέκῃ τὸν διδάσκει καὶ ἡ θρησκεία, ἐπειδὴ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ἀσυγκρίτως

άνωτερον ὑπὲρ πάντας τοὺς εὐεργέτας, ὡς υἱὸς καὶ ὄχι ὡς δούλος, νὰ προσφέρεται τὸν παραγγέλλει.

Κορσιῆ

Ὁ πεπειραμένος ἄνθρωπος συνηθίζει νὰ θεωρῇ τὸν χρόνον ὡς τὸν μέγιστον βοηθὸν αὐτοῦ.

Σμίαιε

Κατὰ τὴν νεότητα κρατεῖ ἡ παρατήρησις, κατὰ τὸ γῆρας ἡ κρίσις. Διὰ τοῦτο δὲ ἐκεῖνη μὲν εἶναι μᾶλλον ὁ καιρὸς τῆς ποιήσεως, αὕτη δὲ μᾶλλον ἡ ἐποχὴ τῆς φιλοσοφίας

Σοπερχάουερ

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Τὰ Πρωσσιακὰ ταμειυτήρια.

Τὴν 31 Δεκεμβρίου 1900 ὑπῆρχον ἐν Πρωσσίᾳ 1490 εἰδικὰ ταμειυτήρια καὶ 4318 ταμεία καταθέσεων. Τὰ πρῶτα εἶχον ἐλαττωθῆ ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῆς προηγουμένης χρήσεως, ἐνῶ τὰ δευτέρα εἶχον κατὰ πολὺ αὐξήσῃ. Εἶχον ἐκδεθῆ 8,670,709 βιβλιάρια ἀποταμιευμάτων, ὁ μέσος δὲ ὅρος βιβλιοτρίων τοῦ 1900 ἀναλογεῖ ἐν βιβλιάριον διὰ 4 κατοίκους, ὁ δὲ μέσος ὅρος ἀποταμιεύσεων 662 μάρκαι καὶ 67 ἑκατοστὰ κατὰ βιβλιάριον. Τῷ 1886 τὸ ὅλκον ποσὸν τῶν καταθέσεων ἀνήρχετο εἰς 2,274, 3 ἑκατομμύρια. Ἐκτοτε μέχρι τοῦ 1900 ἐφθασεν εἰς 5,493, 6 ἑκατομμύρια.

Ἵγιεινὴ ἐφεύρεσις

Ὁ συνήθης τρόπος, διὰ τοῦ ὁποῦ καθαρίζομεν τὰς οἰκίας καὶ τὰ ἐπιπλά μας εἶναι καὶ ἀπαραίτητος καὶ ὁ μόνος μέχρι τοῦδε δυνατός, ἀλλ' ἀναμφιβόλως κάκιστος, διότι αἱ ψήκτραι καὶ τὰ σάρωθρα μετατοπίζουσιν ἀλλὰ δὲν ἀφαιροῦσι τὴν κόνιν, μέγα μέρος τῆς ὁποίας ἐξοκολουθεῖ νὰ μεταωρίζηται εἰς τὸν ἀέρα καὶ νὰ εἰσέρχηται ἐνίοτε εἰς τοὺς πνεύμονας, ἀντὶ νὰ κέθηται ἐπὶ τῶν ἐπίπλων. Μία ἀγγλικὴ ἐταιρεία εὗρε τὴν θεραπείαν τοῦ κακοῦ τούτου, τὸ ὁποῖον εἶνε πολὺ μεγαλύτερον ἢ ὅσον νομίζεται κοινῶς. Ἐπεινοήθη μηχανήμα τι, τὸ ὁποῖον συνίσταται εἰς ἓν χωνίον, ἔσωθεν τοῦ ὁποῦ ὑπάρχει ἀεραντλία παράγουσα τὸ κανόν. Ἡ συσκευή ἐπιτίθεται ἀπλῶς ἐπὶ τοῦ τάπητος ἢ τοῦ ἀνακλίντρου ἢ τῆς κλίνης καὶ τῶν τοιοῦτου εἶδους ἀντικειμένων καὶ ἀπορροφῶσα τὸν ἀέρα διὰ μέσου αὐτῶν συμπαράσχει μεθ' ὄρμης καὶ ὄλην τὴν κόνιν καὶ ὅλα τὰ μικρόβια καὶ καθαρίζει αὐτὰ ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν ἐντελῶς. Ὅταν πρόκειται νὰ καθαρισθῶσι ταῖχοι, δάπεδα, ἐπιπλά, τότε ἡ συσκευή φέρει εἰς τὴν ἄκρην μίαν ψήκτραν ἠλεκτρικῶς κινουμένην, ἣτις σαφῶς τὸ ἀντικείμενον πάσης ἀκαθαρσίας, τὴν ὁποῖαν ἀπορροφᾷ ἀμέσως τὸ περὶ αὐτὸ χωνίον, αἱ δὲ ἀπορροφώμεναι ὕλαι πέμπονται ὑπὸ τῆς συ-

σκευῆς εἰς κάδον ὕδατος, ὅστις μεταβάλλεται οὕτως εἰς πηλόν. Χάριν εἰς τὴν ἀπὸ ὑγιεινῆς ἀπόψεως πολῦτιμον ταύτην συσκευὴν ὑπάρχει τοῦ λοιποῦ τρόπος καθαρισμοῦ τέλειος. Ἀπὸ τὰς ἐδρας ἐνὸς ἀγγλικοῦ θεάτρου διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἀφῆρηθη πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν κόνις 240 χιλιογράμ. συνηθισμένη ἐκεῖ ἀπὸ δεκαδῶν ἐτῶν, διότι ὁ συνήθης τρόπος δὲν ἀφαιρεῖ αὐτήν, ὡς εἶπομεν ἐξ ὀλοκλήρου. Ἐπιτυχέσταται δοκιμαί τῆς συσκευῆς ἐγένοντο καὶ ἐπὶ τῶν ἀγγλικῶν σιδηροδρόμων καὶ εἰς πολλὰς οἰκίας καὶ ξενοδοχεῖα. Σημειώτεον ὅτι ἡ συσκευή δύναται νὰ χρησιμεύῃ καὶ εἰς καθαρισμόν κατοικιδίων ζώων ἀπὸ κόνεως ἢ ζυμύων.

Ἵγεμόνες κυνηγοί.

Ὁ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος ἀγαπᾷ πολὺ τὴν θήραν, ἐξέρχεται δὲ συχνότατα εἰς τὸ κυνήγιον τῆς ἐλάφου ἐντὸς τῶν δασῶν τῶν Βιντερχάουσεν, τοῦ Πότσδαμ καὶ Γερομβάλδ. Καὶ ὁ καισαρ-βασιλεὺς Φραγκίσκος Ἰωσήφ θηρεύει πολὺ εὐχαρίστως δορκάδας καὶ ἐλάφους καὶ ἀγριοχοίρους εἰς τὸ Τυρόλον καὶ παρὰ τὴν Βιέννην. Ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ βασίλισσα τῆς Ἰταλίας ἐπιδίδονται μετὰ πάθους εἰς τὴν ἐπικίνδυνον μάλιστα θήραν καὶ συγκαταλέγονται μετὰ τῶν πρώτων θηρευτῶν τοῦ βασιλείου τῶν. Ὁ Τσάρος Νικόλαος ὁ Β' ἀγαπᾷ μετρίως τὴν θήραν, ἀλλὰ δὲν ἀποστέργει τὰς μικρὰς ἐκδρομὰς παρὰ τὴν Γατσίαν. Εἰς τὸ κυνήγιον τῆς ἀλώπεκος ἐξέρχεται συχνότατα εἰς τὰ δάση τῆς Σκωτίας ὁ Βασιλεὺς Ἐδουάρδος, ὁ ὁποῖος ἰδιαζόντως ἀγαπᾷ τὰ ἐκ κυνηγίου γεύματα.

Τὰ μολυβδοκόνδυλα.

Ἵπάρχει φόβος μὴ παύσῃ μετὰ τινὰ καιρὸν ἡ ἀνθρωπότης νὰ ἔχη... μολυβδοκόνδυλα. Τοιοῦτον κίνδυνον ὑπέδειξεν ἐσχάτως τὸ ἐπὶ τῶν δασῶν τμήμα τοῦ ἐπὶ τῆς γεωργίας ὑπουργείου τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν. Καὶ ἰδοὺ πῶς. Ἵπάρχει ἐν δένδρον ἐν Ἀμερικῇ, ἡ ἐρυθρὰ λεγομένη κέδρος, καὶ τοῦτο προμηθεύει τὰ ἐννέα ὀκτάτα τοῦ ξύλου, τοῦ ὁποῦ γίνεται χρῆσις πρὸς κατασκευὴν τῶν μολυβδοκόνδυλων. Τὸ δένδρον τοῦτο ἐξαφανίζεται ὅλον ἐν καὶ θὰ ἔλθῃ ὥρα καθ' ἣν θὰ ἐκλείψῃ ἐντελῶς. Μόνον εἰς τὴν Φλωρίδα καὶ εἰς τὴν Πολιτείαν Τέννεσε κόπτονται κατ' ἔτος 125,000 τοιαῦτα δένδρα διὰ νὰ μεταμορφωθῶσι εἰς μολυβδοκόνδυλα. Σημειώτεον ὅτι τὸ ξύλον τοῦτο εἶνε τὸ μόνον εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον κητάλληλον καὶ εὐθηνόν. Πολλὰ μεγάλα ἐν Γερμανίᾳ ἐργοστάσια ἐκ φόβου μήπως ἐξαντληθῶσι προσεχῶς τὰ ἀμερικανικὰ δάση τοῦ δένδρου τούτου ἐπεδόθησαν εἰς τὴν καλλιέργειαν ἐκτεταμένων φυτειῶν τῆς ἐρυθρᾶς κέδρου. Ἄλλ' ἡ μεγάλη κατανάλωσις ἀπορροφᾷ τὸ εἶδος μετὰ καταπληκτικῆς ταχύτητος.